

LUCEAFĂRUL

*Revistă pentru literatură,
artă și știință.*

Oct. C. Tăslăuanu . . .	Mihail Eminescu	Ion Ștefănescu	Tu vii târziu (poezie).
I. Agârbiceanu . . .	Eminescu.	A. R. Bănuș . . .	Amințirile lui nenea Gașă.
M. Codreanu . . .	Statuetă lui Eminescu
(poezie).	M. Ștefănescu . . .	Cum am cunoscut pe Eminescu.
Octav Minar . . .	Veronica Micle și Eminescu.		
Maria Canțan . . .	Lui Mihail Eminescu
(poezie).	I. Mihuleț	N. N. Beldiceanu: Chilia dragostii.

Cronici: D. Iov: Dela „Tinerimea artistică”.: Renegașii în trecutul țărilor române și al neamului românesc. *Serii:* Desvoltarea muzicii românești în Belaruș. *Insemnări:* Comemorarea lui Eminescu în Ardeal. Noul membri ai Academiei române. Numai românește! Rețrăgerea d-lui Goldiș dela „Românul”. Albania . . . Berta von Suttner.

Ilustrațiuni: Mihail Eminescu. Casa părintească din Ipotești (jud. Botoșani) a lui M. Eminescu. Mormântul lui Eminescu. Ana Droghî (Sora a doua a lui Eminescu). D. Hârlescu: Jucătorul de maimuțe; Interior. N. Vermont: „Pace vouă!”; Ioana. D. Hârlescu: Țigani. Ary Marnu: Mimy. C. Artachino: Profil. C. Cașescu-Storck: Casă veche din Slănic-Prahova. Rodica Gr. Maniu: La spălatal rufelor.

Apare de douăori pe lună
REDACTOR: OCTAV. C. TĂSLĂUANU.

An. XIII.

Sibiu, 16 Iunie v. 1914.

Nr. 12.

Motiv.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Aurel P. Bănuț, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Duică, Dr. Al. Bogdan, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocărian, V. Cioflec, D. N. Clotari, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Conșan, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Frago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupșay, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu, Dr. I. Ursu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 banii în marea poștală.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresă:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Agârbiceanu, I., Arhanghelii, roman.
Cor. 3.—

Bușureanu, C. V., Metoda pedagogiei științifice aplicată la educația copiilor mici, trad. după Dr. M. Montessori. Cor. 2.50.

Căluș pentru Sibiu și împrejurime. Editat de reuniunea „Siebenbürgischer Karpathenverein”, Cor. 1.—

Chiru-Nanov, I., Ochiul dracului, schițe și nuvele. Cor. 1.50.

Dragomir, Dr. Silviu, Relațiile bisericești ale Românilor din Ardeal cu Rusia în veacul XVIII. Cor. 2.—

Galaction G., Biserica din Râzoare, nuvele și schițe. Cor. 2.—

Ghica, I., Pământul și omul. Cu ilustrațiuni. Cor. 1.60.

Irimescu-Căndești, I., Pe drumurile cadrilaterului. Cor. 1.50.

Lecca, G., Dincolo, din Dunăre 'n Balcani. Cor. 1.—

Liguori, St. Alfons Maria de, Pregătire la moarte sau Meditații asupra adevărurilor veșnice. Cor. 2.—

Mehediță, S., Poporul 1913. Cor. 1.50.

— Cătră noua generație. Cor. 1.50.

Paukerow, L., Când joacă teatru românesc în țara ungurească... Impresii și icoane din turneul trupei Victor Antonescu. Cor. 2.—

Petra-Petrescu, Horia, Îndemnuri. (Broșuri volante) Broș. 1. Cor. —.40.
— În templul adevărului, comedie într-un act. Cor. —.50.

Popescu, T. R., Sibiuul, călușă ilustrată pentru excursioniști. Cor. 1.—

— Dela Sibiu la Râmnicu-Vâlcea. Cor. 1.20.

— Din Carpați. Excursiuni în munții Cibinului, Făgărașului și Brașovului. Cor. 2.—

Rădulescu-Niger, N., Vieșă sbuciumată, roman. Cor. 1.50.

— De vorbă 'n sat. Iatăm într'un act pentru teatru sătesc. Cor. —.50.

— Orfanii neamului, roman naționalist. Cor. 4.—

Secula, I., Economia de casă. Cor. 3.50.

Stefanelli, T. V., Amintiri despre Eminescu. Cor. 1.50.

Stendhal, Despre amor. Traducere de George A. Demetrescu. Cor. 1.50.

Ursu, I., Ștefan cel mare și Turcii. Cor. 4.—

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

De vânzare la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30-40 ml. pentru expedierea francoată eventual încă 25 ml. pentru taxa de recomandare.

LUCEAFĂRUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Mihail Eminescu.

Înainte cu 25 de ani căzută de pe cerul personalitatea lui ne pare o întrupare a aspirațiilor noastre cea mai strălucitoare și cea mai înaltă credință, pe care o cetim și o mărturisim ca pe o nouă evanghelie națională.

Iar raza ei abia acuma
Lucl vederii noastre.

Astăzi, când „liniștea eternă” a așternut peste trupul lui scurmat de valurile mizeriilor omenești flori și iarbă verde, sufletul lui se revarsă asupra sufletului românesc, ca o binecuvântare a cerului, ca un har dumnezeesc, ce ne luminează mințile și ne întărește credința în viitor.

El, poetul pesimismului, robul Nirvanei, admiratorul Budhismului, care a scris:

Străin și făr' de lege de voui muri, atunce,
Nevrednicu-mi cadavru în uliță-l arunce,
Și-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,
Ce-o să asmuțe câinii ca inima-mi s'o rumpă,
Iar celui ce cu pietri mă va izbi în față,
Îndură-te, stăpâne, și dăi pe veci viețâl!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăesc.

El, care spune că „un vis al morții eterne e viața lumii întregi” — astăzi apare ca cel mai național și cel mai intransigent poet al neamului nostru. Întreaga lui viață e socotită ca un neîntrerupt șir de lupte pentru întruparea idealurilor noastre românești, per-

Pare ciudată și paradoxală această evoluție, această prefacere a lui Eminescu în sufletul cărturării aceluiș neam. Dar nu e de neînțeles. Contemporanii nu l-au putut pricepe și nu l-au putut aprecia după cuviință, deoarece el a fost un înaintemergător și încă dintre aceia, cari își închină viața muncii sfinte și tăcerii rodnice. Glasul lui de arhanghel n'a fost auzit, fiindcă cei ce-l ascultau n'aveau credința lui, n'aveau sufletul lui.

Cu câtă durere trebuie să fi scris el versurile:

Ne 'nțeles rămâne gândul
Ce-ți străbate cânturile,
Sboară veșnic îngânându-l
Valurile, vânturile.

După moartea lui au început să-i îngâne suferințele și durerile, cari l-au petrecut până la mormânt?! Dar papagalii n'au trăit, n'au simțit lacrimile ce le vărsau. Ei plângeau și se tânguiau fiindcă Dumnezeu nu-i dăruise cu un suflet propriu și cu talentul de a adăugă și ei o fărâamă de originalitate la cultura și arta românească.

Eminescu a fost cel mai nefericit poet al veacului al XIX-lea, sufletul lui a fost chinuit de genialitatea înnăscută și vieța a fost așa de vitregă și de crudă cu el. Durerile și nedreptățile suferite s'au descărcat în versuri triste și desnădăjduite. Eră prea întreg și prea sincer, ca să și le poată ascunde. Dar nu aceste suspinuri ale nefericirii lui individuale constituie fondul personalității lui Eminescu. Aceste sunt ca tunetele și fulgerile cerului, care trimite pământului ploile roditoare, pe urma cărora răsar florile parfumate ce rād vesele în bătaia razelor de soare ce se pogoaă din sferile mai îndepărtate și mai adânci ale cerului.

Eminescu a fost întruparea genialității românești în veacul de renaștere al neamului nostru. A venit tocmai atunci, când poporul prin toate însușirile lui începuse să triumfe. A sosit după unirea principatelor și în epoca de pregătire pentru războiul de neatârnavă, după ce poezia populară cucerise sufletul cărturărimei și când se începuse lupta pentru biruința limbii strămoșești. Noul sosit eră chemat să dovedească lumii întregi că sufletul românesc e în stare să se ridice până la cele mai înalte creațiuni de artă și că limba românească are haine pentru cele mai adânci gânduri și pentru cele mai fine nuanțări ale simțirii omenești. Câtă trudă n'a pus el până a ajuns să învingă toate greutățile! Dar le-a învins, ca voinicul din povești, care a trebuit să aducă apă vie pentru a mântui fecioara din robie. Apa vie a găsit-o el în straturile poporului, în hrisoavele bătrânești, în cronicari și în cucernicele cărți bisericești. Toată tinereța lui și-a jertfit-o pentru această faptă vitejească. A cutriert pământul locuit de Români, stând ani întregi în Bucovina și Ardeal, s'a coborît între popor ca să-l cunoască de aproape, a cules creațiunile lui poetice, iar în ceasurile de singurătate, pe cari le căută într'adins, se cufundă în cronicile și cărțile bisericești cu vechea lor limbă dulce și înțeleaptă. După ce a mai pătruns și tainele filozofiei și a gândurilor cari au frământat mintea omenească, s'a zămislit în altarul sufletului său acea credință sfântă a unității neamului nostru, căreia astăzi ne închinăm cu toții:

„Idealul Românilor din toate părțile Daciei lui Traian este menținerea unității reale a limbii strămoșești și a bisericii naționale.“

Pentru acest ideal a luptat în întreaga lui viață nefericită.

Mulți s'au legat de mizeriile pe cari le-a îndurat, spunând că de ar fi avut parte de un traiu mai bun, ar fi fost poate și mai mare și mai productiv. Tuturor acestora le-a răspuns singur: „Geniul în sdrențe sau în vestminte aurite tot geniu rămâne“.

Fără îndoială că omul Eminescu a îndurat multe neazuri, dar nu putem crede niciodată că toate acestea au avut o înrăurire hotărîtoare asupra concepțiilor lui, asupra vieții și asupra puterii lui de creație. Pesimismul lui a fost o coardă a sufletului său, care, trecut prin școala budhismului, a răsunit în opera lui ca un echou al durerii omenești. Dar ce e pe lângă aceasta, dragostea de viață ce se sbuciumă în toate poeziile lui erotice?

Și ce bogată e inspirația și activitatea lui, în care leagă trecutul și cu prezentul, în care pare că vorbește însuș sufletul românesc, proslăvind și apărând trecutul pentru a mântui viitorul. Acest optimism e fondul adevărat al sufletului lui Eminescu, care a creat o operă nemuritoare a geniului românesc. Tot ce-a scris sunt bucăți din inima lui ruptă — după d-l Vlahuță — sau niște „Bruchstücke einer grossen Konfession“ cum zicea Goethe, geniul reprezentativ al poporului german.

Acestei spovedanii ce-a așezat neamul nostru alături de alte neamuri culte, aceste stele călăuzitoare ne închinăm mai ales noi ce așteptăm să ne bucurăm de „lumina cea adevărată“ a libertății.

Lui, care a trăit în mijlocul nostru, care și-a ridicat glasul pentru apărarea noastră ne închinăm ca unui profet al credinței ce va să biruiască.

Și cu cât ne ridicăm mai des ochii spre lumina ce ne-o trimite de sus din împărăția nemuririi, cu atât credem cu adevărat, că

Icoana stelei ce-a murit
Incet pe cer se sue
Eră pe când nu s'a zărit
Azi o vedem și nu e.

Oct. C. Tăslăuanu.

Eminescu.

În clasa a opta de liceu aveam un coleg cu foarte alese aptitudini sufletești, dar al căru trup eră secat, din zi în zi, de-o boală ce nu iartă. Ziua întreagă cetea, — aveă o frumoasă bibliotecă, — sau eră dus pe gânduri. Ochii lui negri, adânci, priveau prin păreți încolo în infinit, în vreme ce noi, — doi colegi ai lui — preparam lecțiile. Într'o dup'amiază de toamnă sură și rece îmi zise:

„Spune-mi tu, ce folos a avut Eminescu că s'a născut om mare? Nu eră mai bine pentru el dacă ar fi fost un burghez de rând, băcan în București? Ar fi strigat, cu gura plină, la oameni, ar fi înjurat, ș'ar fi bătut nevasta, dar seara, când ș'ar fi numărat banii, ș'ar fi mângăiat, fericit, burta. N'ar fi trăit în mizerie și n'ar fi murit nebun.

— Da, însă nu uită, prietine, că-i o fericire cu mult mai mare să ai bogăția gândirii și a simțirii, decât bogăția sacilor cu aur. Eminescu a avut bogăția cea dintâi, care-i neasemănat mai prețioasă. Și el, de sigur, a știut-o prețui.“

Colegul zâmbi cu tristeță și-și plecă capul în piept.

„Crezi că e o deosebită fericire să ai o minte ageră, cercetătoare? Să ai o simțire prea fină? Te 'nșeli. Amândouă aceste calități nu fac decât să te chinue o viață întreagă, fac să arzi de viu... Și pentru ce? Ca 'n urmă să ne 'nghită acelaș pământ ca și pe băcanul care n'a dat naștere unei singure gândiri originale, în toată viața lui?

— Acelaș pământ, se 'nșelege“, i-am răspuns, „dar lumina ce-a lăsat-o în urmă Eminescu, ori alt om mare, rămâne. Ea călăuzește, ea încălzește generațiile cari vor urma.

— A! dar ce folos are Eminescu de întreg acest bine postum? El s'a simțit nenorocit și a murit așa. Și, dacă ar fi fost și el ca alți oameni, n'ar fi fost mai nenorocit ca alții. Cine are dreptul să aducă între muritori pe oamenii mari și să-i nenorocească?“

N'am mai răspuns nimic: niciodată nu i-am văzut ochii așa de măriți de suferință și umerii obrazilor așa de aprinși.

N'a trecut o jumătat' de an și colegul meu murì. Dar asupra cuvintelor lui am me-

ditat de multeori. Moartea care-l pândea l-a făcut să vadă din fragedă tinerețe adevărul, la care alții ajung cu mult mai târziu.

Căci, într'adevăr, din punct de vedere subiectiv, nu-i o fericire să te naști om mare.

Casa părintească din Ipotești (jud. Botoșani) a lui M. Eminescu.

Dacă socotim chiar numai singurătatea, părăsirea în care se simte omul mare în lume, și vom află motiv suficient pentru nenorocirea lui. Căci, fiindă sociabilă, omului nu-i place singur, iar omul mare nu-și află seamăn. Și, chiar dacă-și află, numărul lor nu trece de unul-doi, iar cu atâția nu se poate mulțumi.

Dar geniul vine în lume cu două poveri arzătoare: intelectul înalt și simțirea extraordinar de susceptibilă; ca să se libereze de aceste două poveri, în mod necesar trebuie să-și pună pe umeri a treia sarcină: munca necurmată, munca istovitoare. Dar munca asta în loc să-l scape de povara cu

care s'a născut, în loc să potolească flacăra ce arde în intelectul și simțirea lui, — după cum se așteptă, — nu face decât să întezească focul, să aprindă flăcări nouă. Adevărul acesta îl exprimă foarte limpede Eminescu în versurile:

„Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus
Ori ca Hercul inveninat în haina-i.“

Din acest punct de vedere omul mare, — dacă a ajuns și la o concepțiune pesimistă asupra vieții, ca Eminescu — nu poate să fie decât nenorocit în viață, înșuș sufletul său îl face să fie așa.

Și, atunci, dacă el n'are nici un folos de mărimea lui, de genialitatea sa, pentru ce s'a născut, cine ni l-a trimis în lume? Apariția oamenilor mari e un mister adânc. S'a zis că geniul nu-i decât o sforțare, o muncă grea și necurmată, o muncă purtată cu vitejie. Foarte adevărat, dar tot așa de adevărat e faptul că nime nu-i capabil de-o astfel de vitejie dacă nu-i înzestrat din naștere cu cele două poveri arzătoare: intelectul înalt și simțirea extraordinară de vibrătoare. Numai ele împintenează la muncă necurmată, ele sunt sâmburele de foc al luptei necurmate. Iar acestea de unde sunt?

Nu pricepem apariția oamenilor mari, dar pricepem că sunt trimiși spre binele și înaintarea omenimei. Nu pricepem cum a putut Eminescu concentra în sufletul său acea comoră uimitoare a gândirii și simțirii, acea pricepere înaltă a tuturor chestiunilor vitale pentru neamul românesc, cum a putut crea limba strălucită, muzicalitatea ne mai ajunsă a versurilor sale. Dar, de zeci de ani, ne adăpăm cu toții din moștenirea literară ce ne-a lăsat, și care este, în aceeași vreme, și fagur de miere, și izvor de munte, și luncă bătută cu flori, și cântec de privighetoare și sbor de vultur. Și din acest izvor, decât care mai prețios n'are literatura română, se vor adăpa toate generațiile cari vor veni după noi.

Fiind folosul nostru pe urma geniului său așa de mare, ne mai gândim noi că același geniu a cauzat nenorocirea uriașului? Și n'ar fi acesta un gând zadarnic chiar, știind că tot ce s'a creat mare în omenime s'a creat prin suferință și jertfă?

Dar viața lui Eminescu ar fi putut fi luminată, cât de cât, prin mediul încunjurător, dată fiind realitatea suferinței pentru omul de geniu, mai ales când acesta a ajuns la o concepție pesimistă asupra vieții?

De sigur că da. Nu înțeleg așa ca să fi fost sărbătorit cu banchete, cu șampanie, să fi fost purtat pe palme. Nu laudele îi lipseau lui Eminescu. El n'avea lipsă de recunoașteri oficiale sau de laude, căci omul mare își are răsplata în el însuș, în munca lui.

„Laudele lor, de sigur, m'ar mâhni peste măsură“, zice poetul.

Dar, mediul încunjurător ar fi putut, pe alte căi să-i înșenineze viața; n'ar fi trebuit decât să fi fost încunjurat de suflete bune, sincere, chiar dacă ar fi fost foarte simple. Să fi fost cruțat de-a avea de lucru cu prostia înfumurată, cu aroganța.

Asta, pe de-o parte.

Pe de altă parte să fi fost cruțat de grijele materiale. Ce moștenire literară ne-ar fi lăsat Eminescu, dacă, de pildă, scutit de grijele materiale, cruțat de-a se izbi mereu de oameni pe cari nu-i putea suferi dintr'un motiv foarte înalt: îi vedeă puși în slujba unei țeri pe care o slujiau prost — ce moștenire literară ne-ar fi lăsat dacă i s'ar fi dat posibilitatea să călătorească? O bursă de stat pe zece ani, să zicem, și 'n acești zece ani Eminescu, cu fantasia sa, cu adâncimea intelectului său, cu simțirea sa vecinic vibrătoare, să fi cutriat lumea, să vadă minunile lui Dumnezeu. Și 'n acești zece ani să nu mai privească o singură dată mizeriile de-acasă, să vadă România în lumina trecutului și a viitorului numai? N'ar fi avut nime motiv să se teamă că, ajungând la parale, ajungând în străinătate, s'ar fi dat lenevirii. Trăia în el un foc așa de viu care n'ar fi putut fi stins prin mijloacele ce sting numai micile luminițe, talentele de duzină.

Nu eră — poate — cu neputință ca 'n astfel de împrejurări Eminescu să fi revenit la concepția optimistă asupra vieții, pe care o profesase în anii tinereții. În orice caz, însă, moștenirea lui ar fi azi uriașă nu numai prin calitate, ci și prin cantitate.

I. Agârbiceanu.

Statuei lui Eminescu

neridicată încă.

În sufletul român adânc răsună
Cântarea ta măreață și duioasă;
Ea-i diadema cea mai luminoasă,
Ce neamul tău pe frunte va s'o pună.

... Și va 'nfruntă a timpului furtună
Și 'n veacuri va străbate glorioasă, —
Căci e 'ntruparea ta cea mai frumoasă
Și-ți este cea mai nobilă cunună.

Nu-ți trebuie statui nici osanale,
Căci versul tău cel ferecat în zale
Mai tare-i decât bronzul și granitul...

El e statuia vie-a 'ntregii nații
Și marmora-i dura-va 'n nesfârșitul
Atâtor viitoare generații!

(Din volumul *Statui*.)

M. Codreanu.

Veronica Micle și Eminescu.¹⁾

Adesea stau și mă gândesc, ce ar fi fost
vieța-mi fără tine?

Și așa sunt nefericit! Dar tu, Veronica
mea, muză inspiratoare, te-ai coborât pe pământ,
învăluind totul cu raze albe și strălucitoare;
încât eu, sărman poet, o umbră, voiu
păzi în locul Vestalei plecate în lume, căldura
și lumina din templul iubirei, pentru ca să nu
se stingă niciodată...²⁾

Eminescu.

Dacă cercetăm trecutul, vom vedea că femeile noastre din colibe până la palatele voivodale au dat dovezi de inteligență și talent în toate direcțiunile: politice, sociale, artistice și literare.

Ca mamă, iubitoare de cămin, crescându-și copiii în legea străbună, neuitând să înflăcăreze în clipe de restriște pe bărbații cari se duceau să-și apere „nevoile și neamul“.

Când liniștea și pacea înviorau din nou colțurile tulburate de năprasnica bejenie, în loc de odihnă și trândăvie, româncă își torceă aleanul în fire de borangic, țăsând lucruri casnice de o fineță și un desemn artistic, în fața cărora vremea de astăzi stă uimită.

Domnițele și jupănesele imitând hărnicia și dragostea poporului pentru decorarea căminului, caută și ele să-și orânduiască palatele și conacurile lor cu obiecte care cuprindeau admirabile motive de artă românească.

¹⁾ Un capitol din volumul *Veronica Micle*, editat de institutul Flacăra care apare la 15 Iunie a. c. în biblioteca României celebrj Nr. 3.

²⁾ Fragment dintr'o scrisoare înedită adresată Veronicii Micle.

Încât în secolul al 18-lea cu această in-
deletnicire se atinge apogeul.

De altfel, numai această parte de idealism
mai purifică atmosfera de intrigi din vieța
socială și politică, unde și femeile jucau
un rol destul de însemnat.

Literatura scrisă eră prea puțin cercetată.
Imitații din poeziile grecești, pentru care
româncă nu avea nici o tragere de inimă.
Poporul se desfătă cu baladele, doinele și cântecetele pe cari lăutarii le cântau la zile mari.

Secolul al 19-lea aduce însă o schimbare
în vieța femeii române. O vieță literară
intensă înlocuește ocupațiile casnice. Saloane
literare, teatru și muzică.

Lată o serie de noi ocupații cari prefac
vieța femeii.

O vedem că încearcă să scrie literatură;
traduce și joacă diferite piese; cântă în con-
certe romanțe italienești și chiar alcătuește
coruri de operă; pictează; în fine, părăsește
cu totul vechile ocupații, pentru a se încredința
cu pasiunea unei vieți artistice și literare serioase.

Civilizația este dușmanul neîmpăcat al tradițiunii.

Prin contact, prin imitație, neamurile își
împrumută obiceiurile, încât dacă unele din
aceste popoare mai încearcă să-și păstreze
vechea tradiție, aceasta numai în mod oficial,
căci de fapt adevărata tradiție a trecutului,
caracterizată prin sinceritate și entuziasm,
dispare în fața prezentului civilizator.

Dacă domnițele și jupănesele imitau în toate arta populară, găsind-o cea mai frumoasă, azi, apusul e modelul cucoanelor noastre, încât și țărâncă par'că se simte mai umilită dacă nu imitează și dânsa obiceiurile și îmbrăcămintea modernă.

Secolul al 19-lea a dat însă literaturii și artei românești o serie de poete și artiști, din care unele vor figura cu demnitate în paginile istoriei.

Elena și Hermiona Asachy, soția și fiica lui G. Asachy; Dora d'Istria, pseudonimul literar al Elenei Ghica, nepoata domnitorului Grigore Ghica; Iulia Hașdeu și Veronica Micle, câteva nume mari, cari ar face cinste oricărui popor. Unele scriind și în franțuzește, au dat prilej străinilor să ne cunoască mai bine.

Mistral, poetul provansal, cetind scrierile postume ale Iuliei Hașdeu, i-a scris tatălui ei, la 22 Oct. 1889:

„Oricât de neterminate ar fi aceste opere postume, te uimește cu drept cuvânt forma lor, atât de firească și așa de perfectă, ideile atât de drepte și atât de profunde în toate lucrurile. Ce suflet dumnezeesc! Ce adorabilă nevinovăție, bunăoară, e în bucata intitulată „Credo”. Toate inspirațiile acestea însă, oricare din ele, pe lângă farmecul lor lăuntric, mai au în ele și melancolia suavă a florilor călcate de car, — despre care vorbește Virgil.

„După ce ai răsfoit cele trei volume, adevărat culcuș de nisip curat în care pepitele de aur abundă, rămâi cu impresia ce-ți lasă săpăturile acelea norocoase în care descoperi, în Grecia sau la poalele Vezuviului, resturi de statui ce te fac să regreți amarnic părțile cari lipsesc”.

Am stăruit mai mult asupra Iuliei Hașdeu, fiindcă vieța ei atât de scurtă și nenorocită are ceva analog sufletește cu vieța poetei Veronica Micle.

Amândouă idealizează până la dumnezeire iubirea, pe care în versurile lor caută să o depărteze cât mai mult de tina omească.

Iulia Hașdeu, în așteptarea făt-frumosului visat în nopțile de veghe, scria cu înfiorare:

*L'âme est tout; c'est le doigt de Dieu sur la nature,
L'âme ne peut mourir. Et le flot qui murmure,
Et les bois, et les monts, et l'univers, un jour,
Peut-être ne seront qu'ombre et que fumée,
Mais nos âmes vivront toujours, ma bien aimée,
Redant éternel notre amour.*

Veronica Micle, găsind în Eminescu numai modelul, l-a cântat toată viața în versuri de un lirism înduioșător, aducând astfel un prinos de nobilă admirație iubirii:

*Nu ești tu acela care mi-ai dat inimei mahnire;
Nu te măgulii cu gândul că te-am plâns sau te-am iubit,
Ai fost numai întruparea unei clipe ce 'n neștire
Mișcă sufletul și-l leagă de un dor nemărginit.*

*Și dacă a fost durere și dacă mai sufăr încă,
Nu ești tu a lor pricină, nu ești tu cel vinovat,
E de vină al meu suflet, e simțirea mea adâncă
Căci a mea este iubirea, tu ești clipa ce-a sburat.*

Studiind istoriograficește viața Veronicii Micle, după alte scrisori și memorii inedite, voi complectă ceea ce altădată schițasem în volumul „Cum a iubit Eminescu”.

Iubirea poetului pentru muza sa a fost o lungă luptă de învinuire sentimentale, de ciocniri sufletești, din a căror scânteii au luat naștere cele mai frumoase poezii lirice românești.

Năsăudul a dat literaturii române câteva figuri. Acolo, departe, în Ardealul înstrăinat, a văzut lumina zilei poeta Veronica, într-o casă modestă de meseriaș, în noaptea învierii, anul 1850. Într'un album vechiu găsim, în această privință, următoarele însemnări:

„Mugurii de liliaci se prețiau la soarele primăvăratic, așteptând verdele și violetul, vieța, ca adiera vântului să ducă mirosul florilor, singura lor îngâmfare. Și florile, ca și oamenii, sunt vanitose.

Într'un fundac al orașelului Năsăud, într-o casă alcătuită din două odăi și o tindă, mama se mucea de facere, gândindu-se cu teamă să nu mor, cum au murit frații mei, înainte de a cunoaște bunățile și amărăciunile vieții. Dar lucrul rău nu pier.

Clopoțele bisericilor vesteau credincioșilor sfânta înviere a lui Christ, când am venit în lume. Tata murise, încât biata mamă, luând pe Radu, a plecat la Iași, unde s'a ocupat cu moșitul, crescându-mă și dându-mi o aleasă învățătură. Ședeam în Tatarăși, unde aveam de vecini mai mulți transilvăneni, cari ne ajutase la nevoi.”

Părinții Veronicii se numiau Ilie și Ana Câmpeanu. Alte amănunte despre viața lor nu se cunosc. Un profesor bătrân din Năsăud mi-a povestit că: Ilie Câmpeanu a jucat un rol frumos în revoluția dela 48, a cunoscut pe Avram Iancu, luând parte chiar la mișcările revoluționare, unde a fost rănit, din care pricină i s'a tras și moartea. Eră o fire posacă; nu vorbiă cu zilele, dacă nu-l întrebai. Cinstit și muncitor. Cuvântul de patrie îl rostiă întotdeauna cu evlavie. Un om dintr'o generație strălucită, care a luptat la reînvierea demnității naționale, negândindu-se la nici o răsplată, decât la satisfacția că a câștigat, cu forța, oarecare drepturi la viață românească pentru generațiunile viitoare. Ana Câmpeanu, mama poetei, aveă o fire veselă, un suflet deschis și o minte pătrunzătoare. Aceste calități le moștenise și Veronica Micle.

În acelaș album de care am pomenit mai sus găsım:

„Eu, în copilărie, n'am știut ce-i năcazul, mânia și durerea.

„Cu toate că n'am fost fiică de bogătaș, totuș mama m'a îngrijit cu o dragoste nețărmuită. Huzuream, încât toți vecinii îmi strigau „Alintata“, iar mama nu știă cum să mi mai facă pe voie. Visătoare, cu pletele în vânt, alergam ceasuri întregi prin grădină, culegând flori de câmp, împodobindu-mi părăria mare de paie cu dânsese, adormind de oboseală sub teiul din fundul grădinei, unde numai sărutările dulci ale mamei mă deșteptau.

„Îmi amintesc că de onomastica ei, am făcut un buchet mare de flori legat cu o cordeluță albastră de mătasă și i-am dat, spunând următoarele versuri:

*Zi de sărbătoare
Flori și fără teamă,
Fiica-ți iubitoare
Te sărută mamă.*

„Aveam zece ani, isprăvisem clasele primare și acum așteptam să începă cursurile liceale la „Școala Centrală“.

Veronica Micle aveă o mare tragere de inimă pentru învățătură. Fosta directoră a acestui institut, d-na Macri, azi decedată, mi-a povestit multe întâmplări și isprăvi din viața de școlăriță a Veronicii Micle, pe cari

Mormântul lui Eminescu.

le voi reproduce în această lucrare. Pasionată pentru poezie, în tot internatul glasul ei melodic răsună în recitare de versuri.

Colegile o iubeau pentru caracterul deschis și plin de sinceritate.

Într'o zi, — îmi povestî d-na Macri, — am surprins-o cetind în gura mare un fragment dintr'un poem, pe care mai târziu tot dânsa mi-a spus că voiă să-l scrie pentru teatru, având de subiect viața poetului Florentin Dante Aligheri. Un profesor italian găsise de cuviință să înflăcăreze imaginațiile elevelor cu tot felul de aventuri romantice din viața scriitorilor italieni, încât așa se explică de

Somnoroasă parca
Pe la umbra cuiului x adormi,
De când prin tărâmurile,
Noaptea bună!

Oari vorarele suspină
Pe când corbul negru tău ...
Domni și florile a grădini
Domni în pace!

Treu lăbida prapă
Tărie trăsii și x aude,
Tărie și îngerișii aprăpă,
Domnul dulău!

Parcă a noaptea ferice
De sibirici mândru bună
Tărie via și armonia ...
Noaptea bună!

ce Veronica Micle scrisese această scenă.
Iată un fragment din acel poem :

(Dante, poem într'un act. Acțiunea se petrece în parcul cimitirului din Florența. În planul al doilea, puțin în stânga, un sarcofag mareț de marmoră albă, pe a cărui lespede se cetește în litere de aur: Beatrice. O bancă de grădină tot de marmoră lângă acest mormânt. Pretutindeni morminte înconjurate de flori. În fund, o culme de unde se vede perspectiva orașului pierdută în lumina strălucitoare a soarelui. Scena întâi. Dante coboară încet culmea privind vișător zarea orașului).

„Dante: O, te revăd Florența, cetate a lui Virgil. Tu mi-ai prelins în suflet fericirea, fără să bănuiești o clipă că Dante rămâne același și 'n nenorocire! Poate de cunoșteai acest colț al sufletului, n'ai fi fost așa de generoasă.

Totuș, privesc cu mândrie aceste locuri de cari sunt legate atâtea amintiri. Aici am văzut lumina. Aici am întâlnit pe Beatrice. Aici vreau să văd apusul unei vieți jertfite pentru tine.

Ce poate fi mai nobil și mai frumos decât dorișta nevinovată a poetului care va muri întrezărind viitorul strălucit al patriei sale. Spada mea te-a apărat de dușmani. Lira mea a cântat izbânzile. Reîntors cer liniște în schimbul jertfelor îndeplinite. O, da; zâmbești Florență! Soarele acesta strălucitor și mândru e surâsul tău, pe care îl trimeți ca prinos de recunoștință lui Dante. Îți mulțumesc.

O rană însă, cu toate mulțumirile dobândite, rămâne deapănarea deschisă în sufletul meu. Un sânge roș ca purpura picură încet, mișcând mai departe bătăile unei inimi care a iubit și care azi e obosită. Uite cimitirul! Aici vei dormi și tu în curând, nejelit decât de freamătul sălcilor plângătoare!...

(Coboară. Câțiva copii cu părul blond se ivesc culegând flori de pe morminte. Dante apropiindu-se de ei).

Dante: Ce culegeți voi, copii de florentini?

Întâiul copil: Albăstrele.

Dante: Dar tu?

Al doilea copil: Trandafiri.

Dante: Dar tu?

Al treilea copil: Mirt și mlădițe înverzite pentru coroane.

Dante: A murit cineva?

Copiii (razăna): Se vede că ești străin.

Dante (mișcat): Străin eu! (Zâmbind). A, da, aveți dreptate, sunt străin. Spuneți-mi pentru cine se pregătesc coroanele?

Întâiul copil: Pentru Dante!

Dante (atins). A... Nu se poate.

Al doilea copil: Mama mi-a spus că ar fi o mare rușine dacă mâne copiii din Florența nu l-ar întâmpină pe Dante cu flori și coroane.

Al treilea copil: El ne-a apărat țara de dușmani.

Întâiul copil: E un erou!

Al doilea copil: Un rege!

Al treilea copil: Străinule, tu cunoști pe Dante?

Dante: Am auzit vorbindu-se de el. După câte se spune, e un om răutăcios, fără suflet, un tiran, care ar trebui bătut cu pietri.

Întâiul copil: Minți!

Al doilea copil: Dumnezeu să te pedepsească pentru necuviința asta.

Al treilea copil: Blăstămat să fii! (Copiii dispar îngroziți.)

Dante (privindu-i): Suflete neprihănite, în voi trăește mărirea patriei! Mergeți în pace, căci străinul vă binecuvintează!" (Originalul acesteia este păstrat de d-na Macri).

Aici, manuscrisul Veronicii Micle e întrerupt.

Scena aceasta ne dovedește talentul natural care începea să rodească de pe băncile școlii. Poemul n'a fost terminat.

Tot în această epocă de tinerețe, Veronica Micle a mai scris două nuvelete.

Nuveletele au fost publicate în „Noul Curier Român“, anul I, din 1872, având ca titluri: Primblarea de Maiu în Iași și Rendez-vous. Publicarea s'a făcut sub pseudonimul Corina, poreclă pe care colegile dela „Școala Centrală“ i-o dăduse Veronicii.

Vieța de școlăriță n'a tulburat niciodată spiritul poetei. Aceeaș expansiune, aceeaș fericire, veșnic răzând, iubindu-și colegile și profesorii, încât de anii copilăriei și de studii i-a părut Veronicăi Micle mai rău atunci când mizeriile vieții au cuprins-o.

Poeta, pe lângă talentul literar, mai avea o mare aplicație pentru arta cântului. O voce admirabilă, care fermecase auditorul din serile de producție ale „Școlii Centrale“, unde Veronica apărea totdeauna cu surăsul pe buze interpretând, ca o artistă desăvârșită, cele mai frumoase romane italienești și franțuzești.

D-na Macri mi-a povestit o altă întâmplare din viața de școlăriță a Veronicii Micle.

Venise în Iași o trupă italiană de operă. Directorul fusese invitat la o audiție muzicală la „Școala Centrală“, unde a putut auzi pe Veronica interpretând aria Violetei din Traviata.

Îmbrăcată într'o rochie albă, dânsa apărură pe mica scenă cu un aer maiestos și încrezătoare în succesul vocii sale.

Directorul cum o văzură, întrebă pe compatriotul său care îl adusesse și care eră profesor de canto la institut, cum se numește această distinsă domnișoară. Profesorul de canto, ca să fie mai sigur pe aprecierile ce le va face directorul unei trupe de operă, spuse că e cea mai vestită cântăreață a Românilor și că se numește Veronica Câmpianu. Farsa profesorului eră întocmită cu

consimțământul Veronicii. Directorul tresări și ascultă cu multă atenție aria lui Verdi.

La sfârșit, pe lângă aplauzele frenetice, directorul se duse pe scenă și îi propuse un angajament cu 1200 pe seară pentru turneul ce-l va întreprinde în Orient cu trupa sa. Veronica primi. Și imediat un contract se iscăli. Deabiă în ajunul plecării din Iași, directorul află adevărul.

În anul 1863, Veronica își ia bacalauriatul. În comisiunea examinătoare de absolvire a liceului Ștefan Micle examină la limba germană.

Profesorul se îndrăgosti de frumusețea elevei. Cunoscând pe mama poetei, îi propune acesteia să o convingă fără să o silească pe fiica ei, ca să primească a-i fi soție.

Veronica, o fire predispusă spre romantism, primește propunerea mamei sale, mai ales că aceasta văzuse avantajele materiale ce le-ar fi câștigat din această căsătorie cu Ștefan Micle. Biata bătrână, constrânsă de nevoi, căută să prinză lucrurile în culorile cele mai vii, aprinzând și mai mult imaginația Veronicei. Ștefan Micle eră în vârstă, aveă peste patruzeci de ani, încât prietenii

găsiră de cuviință să-l sfătuiască să renunțe la această căsătorie nepotrivită.

Dar Micle rămâne neînduplecat la toate sfaturile, ascultând numai de glasul inimei ce începuse să bată pentru Veronica.

Gura lumii începuse să bârfească pe această copilă mai ales când ieșea cu logodnicul la Copou sau la teatru.

Toți o priviau cu răutate. Unele femei o invidiau pentru frumusețea și inteligența-i sclipitoare. Colegile începuse să o desprețuiască. În fine, căsătoria cu Ștefan Micle

Ana Droghe (Sora a doua a lui Eminescu).

schimbase atmosfera de simpatie ce și-o creiase ca elevă când recită și cântă la seratele și audițiunile dela „Școala centrală“.

Trebuie să adaug că această școală împreună cu Academia Mihăileană erau cele mai vestite institute de cultură ale Moldovei.

Fiii și fiicele de boieri le urmau, așa încât producțiunile erau cercetate de întreaga aristocrație. Astfel se explică de ce Veronica eră cunoscută și primită în casele cele mai distinse.

Când s'a căsătorit, Veronica avea 16 ani. O diferență de vârstă îi separau; totuși, Veronica căpătase un fel de milă pentru Micle. Nu-l iubiă nici nu-l desprețuiă. Această căsătorie cum o explică dânsa mai târziu, a fost făcută fără de nici o rezistență, a fost un fel de atrofiere naturală a simțurilor, de care s'a folosit mama Veronicii pentru a reuși să-și îmbunătățească starea materială.

Pe la 1882, Veronica îi scria lui Eminescu:

„Dacă ai ști cât sufăr! Tinereța mea pierdută pentru totdeauna. Atunci, în naivitatea

mea, nu prea îmi dam socoteală de gestul care-l fac; azi însă, când privesc înapoi, văd cu groază mulțimea ochilor disprețuitori cari îmi strigau: Ce faci Veronica? Unde te duci Veronica? Oprește-te!... Dar, prăpastia mirajului a fost mai înșelătoare și acum am mângâiere numai în copilașii mei pe cari aş dori să-i văd fericiți. Nu, nu, oricât aş vrea să uit, gândul anilor pierduți mă reîntorc înapoi; mă văd la școală, adorată de toate colegile, de lume; azi, fiorul disprețului îmi străbate oasele“.

Dacă suferințele morale adesea sunt mai dureroase decât cele fizice, atunci vieța Veroniciei Micle e un exemplu trist.

Ștefan Micle nu i-a făcut nici un rău, dimpotrivă, i-a dat prea multă libertate. Dar nu de libertate se plângea Veronica. Ci de o atmosferă veselă și de o iubire ideală, plină de romantism. O melancolie ușoară începuse să învălue plâpândul suflet al Veroniciei, când sosise la Viena în anul 1873, că să se caute de o exemă care îi atinsese obrazul stâng.

Eminescu urmă ca student filozofia la Universitatea din capitala austriacă.

Într'o zi, vizitând pe vechea sa gazdă, d-na Lövenbach, avu prilejul să cunoască pe Veronica Micle.

Poeta îl admiră de când publicase în paginile „Convorbirilor Literare“ poezia Venera și Madonă.

Eminescu se îndrăgostește de Veronica, încât cu mare greutate se hotărăște să plece la Berlin pentru a-și lua doctoratul în filozofie în vederea unei catedre universitare pe care i-o rezervase, la Iași, Titu Maiorescu, pe atunci ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice.

La 1874 Eminescu îi scria fratelui său, Șerban Eminescu:

„Chipul ei nu-mi mai dă răgaz să studiez în pace. E divinitatea Elenei lui Menelaus coborită pe pământ ca să mă tortureze. Frate Șerbane, vezi de te interesează dacă nu s'a mutat de-acolo unde șade“.

Iar Veroniciei îi trimite, tot dela Berlin, o scrisoare, unde la sfârșit intercalează și poezia următoare:

Copilei cu ochi albaștri...

Tu dorești să scriu în versuri,
Să uit vieța 'n poezie,
Să adorm a mele simțuri
Cu un dram de nebunie?

Să zdrobesc aceste lanțuri
Ce mă leagă strâns de lume,
Și să uit acele glasuri
Ce mă chiamă trist pe nume?

Vreau să-mi mai aduc aminte
De trecut, de vorba dulce,
De dureri, de-Amor ce minte...
De tot veacul ce se duce.

Să trăesc cu alte visuri,
Cu alți sori, cu alte stele,
Și să 'ndrept a mele gânduri
Cătră-o lume fără rele.

Tu copil, rămâi cu bine...
Eul meu cine-l mai poartă?
Căci iubirea fără tine
E zdrobită și e moartă!...

În anul 1874, Eminescu, atras de farmecul Veronicii Micle, părăsește Berlinul, după ce hoinărește câteva luni pe malurile Rinului și la Weimar, orașul lui Goethe, stabilindu-se la Iași ca director al Bibliotecii Centrale. Astfel primul capitol de iubire între marele poet și Veronica Micle începe.

Octav Minar.

Lui Mihail Eminescu.

Ne-ai încălzit ca razele de soare
Care deschid întâiul trandafir,
Poet erou al dragostei în floare,
Al chinurilor ei supus martir.

Apostol într'a neamului durere
Tălmăcitor a vremilor ce vin,
Ne-ai dat avânt, lumină și putere
Cu farmecele cântecului lin.

Cântăm încet și fața ne e udă
Ne pică lacrămile tot mai des,
Căci ai avut o soarte-atât de crudă...
Și plângem fiindcă nu te-am înțeles.

Maria Cunțan.

Tu vii târziu.

Tu vii târziu... În sufletu-mi e iarnă...

Tu vii târziu...

Uitarea prinde giulgiul să-și aștearnă
Tăcut și trist pe sufletu-mi pustiu...

Pe tine — dulce taină minunată —

Ce vis te mână

Să-ți dai ca roabă inima curată,
Când tu ar trebui să-mi fii stăpână?

Eu sunt un obosit în goana vieții,

Sunt un învins —

Tot farmecul nespus al tinereții
În sbuciumul durerilor s'a stins.

O lasă, lasă-mi inima 'n tăcere

Să doarmă lin,

Și n'o trezi la luptă și durere —
N'o turbură din somnul ei senin.

...Tu vii târziu... Mi-e inima secată...

Tu vii târziu...

În sufletu-mi iubirea-ți fermecată
Muri-va ca o floare 'ntr'un pustiu...

1914.

Ion Sân-Giorgiu.

Amintirile lui nenea Guță.

Început de Maiu. Vreme domoală, căldică, și un aer dulce ca o amintire dragă.

Privesc orașul dintr'o culme: o, mult e frumos Brașovul primăvara!

Înveșmântată în catifea verde, Tâmpa cochetează cu Azurul, scaldându-și spetele rotunde în lumina blajină a soarelui. La poalele ei, pometul colinelor încărcat de promoroacă îmbalzamată străluce ca o broderie de argint. Subt bolta curată cum e lacrima de fecioară, pământul răzbit de căldură doarme dus. Jur-împrejur stăpânește sfânta tăcere. Doar boarea moleșită de plăcere mai flutură câteodată din aripi, s'alunge mirosul îmbătător al florilor.

Strămtorit între dealurile împădurite (enorme valuri de smaragd); înecându-se în spuma albă a grădinilor înflorite ce se întind peste trupu-i lungăreț, din care turnurile subțiri ale sfântului Nicolae răsar ca niște catarge, — Scheii Brașovului par în clipa asta frânturile îmbăloșate ale unei corăbii, pe cari le înghite lacomul oceana de verdeață.

Cobor încet, încet... încântătoarea icoană de sus se tot micșește. Dar mai jos, noui priveliști îmbie ochiului farmede.

Ca la porunceală, a ieșit în după-miază asta toată lumea, să ia o gură de aer proaspăt. Pe cărările tuturor dealurilor urcă oamenii înșirați unii după alții, ca furnicile pe mușunoaie. Iar tocmai deval, pe livezile șesului și pe locurile de plimbare, o forfoteală fără de sfârșit, un vălmășag capricios ce 'mbracă toate fețele și formele.

Cum cobor, oamenii, cari de sus păreau insecte minuscule, ... cresc pas de pas, reluându-și dimensiunile adevărate.

Promenada băjbăie de fetișcane cu obrazuri rumene, cu sâni înmuguriți. În bluzele multicolore, cu mișcările lor cochete, ele par un roi de fluturi vorbitori. Dându-le târcoale necurmte, studenții stângaci fac, în uniforme negre, impresia unor bondari înamorați. Din toate străzile apar cete de slujnici cărând în căruciane albe ca laptele copilași sugători, acoperiți cu plăpumioare

roșii ca sângele, portocalii, albastre ca ci-coarea.

Prin castanii gras-înfrunziți păsările își cîripesc pe zeci de triluri dorurile încă nestâm-

D. Hârlescu: Jucătorul de malmuțe.

părate. Săgetată de fiorii primăverii inima tineretului așșderea pătîmește însetoșând după iubire. O, ceas minunat! când vieța pare-o simfonie, când însuș raiul s'a pogorît asupra Brașovului, să-l împodobească cu toate frumusețile sale!

Doamne, ... pentru ce-ai sorocit să fiu chiar eu chicsul penibil, ce tulbură armonia asta nemărginită?

Aș face față radioasă, dar vai, n'am nici țandără de drăguță; m'ași plimbă și eu pe promenadă, dar d-l Teodor Cristea nu mi-a trimis încă multașteptatul pardesiu; în sfârșit cum să m'arăt lumii feminine în hainele vechi,

când — drept pupază pe colac — mai am și un guturaiu model, tăman cum e caracterizat în cărțile de medicină?

Fiind, cu un cuvânt, imposibil în societate, îmi ridic gulerul hainei în semn de indispoziție și, ținând cărările mai dosnice ale orașului, caut s'o șterg cât mai repede către domiciliu. Când să fac însă, la un colț de stradă, stânga 'mprejur, iacătă-mă: țac-pac... față 'n față cu „nenea Guță“.

Uriășul — căci nenea Guță e un munte pe lângă mine — mă oprește punându-mi mâna pe umăr:

„Încotro, băiete?

— Cătră casă, nene.

— Ești cam întunecat... par'că nu ți-s toți boii acasă?

— Am răcit! Mă duc să iau un aspirin și s'apuc în pat.“

Nenea face ochi mari:

„La trei după masă?... Pe-o vreme sfântă, ca asta?

— Dacă am influență!

— În-flu-en-țăăă? zice el întinzând vorba a bagatelizare. Atunci ce umbli cu fleacuri dela potică?

— Da cu ce să umblu?“

După ce-mi așază la loc gulerul hainei, nenea Guță o dă rar, dar categoric:

„Vii cu mine la „Mielu alb“... nu poți zice că-i departe... o palmă de loc... bem câte-o jumătate de vin...“

— Nici vorbă!“ zic retrăgându-mă un pas, în chip de protest.

Da el cu blândețe:

„Ai răbdare ș'ascultă-mă până gat! (Apoi reluând tonul apăsător): Mergem la „Miel“... înțelegi?... bem câte-o jumătate de ghemist...“

— Zău! n'am strop de gust, nene Guță.

— Gustu o să-ți vie, frate, dela al doilea păhar...“

— Al'dată bucuros, neică, dar în halul ăsta?...“

Uriășul dă din umeri nemulțumit, pe urmă ridicând glasul:

„Asta-i! Al'dată! Vino, bre, când te arde la degete...“

— Ba 'n vârful nasului“, îl corectez eu, folosind batista,

„Poftim! Nu te-auzi, că vorbești ca din bute?“

Acum clatină de câteva ori din cap, apoi iar domol:

„Neajutorăți mai sunteți ăștia... modernii! Toată iarna... hâr-mâr... beți la lihodeală de doctorie. Omule, află dela mine: vinu-i medicină, dacă-i ști brodi măsura — așa să știi!“

Vreau să-i aduc un argument contrar, dar nenea Guță bagă tot el pe moară:

D. Hârlescu: Interior.

„Hai, ... că n'o să 'regreți! Mâne-i fi ca născut de azi, ... crede-mă!“

Deodată, în ochii lui negri apare o rază albă, iar la colțurile gurii două brazde în forma secerii. Zâmbește:

„De trei săptămâni am o combinație... prima: roș, Ausbruch, cu d'ăl alb de obzeci, amestecate... mama vinului! (Aci împreună trei degete ale dreptei, sărutându-le buricul cu delicatețe, apoi mă ia de braț, și de silă ca de voie bună, mă duce cătră „Miel“). Cine ne vede unul lângă altul, va zice că se plimbă Goliat cu David.“

„Crezi c'o să-mi facă bine, nene Guță?

— La cerere, ți-o dau și 'n scris.

— Da nu stăm... mult două ceasuri!

— Nici atât! Câte-s? Trei și zece. La patru am întâlnire cu nevastă-mea la „Pană și Coleșa“. Apropos: gustat-ai icrele de Constantinopol?

— Ba!“

În clipa asta trece prin dreptul nostru un studentul din clasa a treia gimnazială salutându-ne foarte sumar. Întreg omulețul e de-o schioapă, dar mândru ce-i în pardesiul său cafeniu și cum calcă cogeamite a bărbat, Nenea Guță se oprește locului, uitându-se după el a minune:

„Da mucovici ăsta, de-un cot cu pardesiu cu tot... al cui e?”

— Nu-l știi? Al popii Șofron din Râpa.

— Coadă veacului! Hm! Și el cu pardesiu... der kleine Gerne-Gross!

— D-ta ne-i fi avut când erai de anii lui.

— Da n'am avut până la douăzeci și patru de ani... adecă până m'am însurat.

— Se poate? întreb eu mirat.

— Cum nu! Când eram ca piticot ăsta, la noi în Năsăud eră moda așa: din Octombrie până 'n Martie ai câțiva „domnișori” umblau cu paltoane, grosul studențimii cu fundre și cojoace, că purtau până 'n clasa a opta cioareci și căciulă, ca toți Românii. Din Martie încolo, pielea drăguța să-ți fi fost sănătoasă! Pardesie nu se pomeneă între noi...”

Mergem tăcând amândoi. Întrerup eu pauza:

„Cum s'a schimbat lumea, neșe Guță!

— He-hee!... nici nu știi cât!

— Tocmai ieri îi cumpărai și eu nepotumeu, unul cu patruzeci de coroane.

— Pardesiu? întreabă nenea Guță.

— Da.

— În care clasă-i băiatu?

— A doua gimnazială.”

Nenea Guță iar se oprește, încrucișându-și mâinile peste piept:

„Țîț... Secundan cu pardesiu! Păi să mai crească săcara pe Țara Oltului!”

Și oftând adânc:

„Ne ducem cătră pierzanie, dragule, cu luxu ăsta orb! Am și eu doi octavani în cortel. Anu ăsta m'am luat de-un gând, zic zău! Câte patru rânduri de haine ș'a făcut fiecare. Paaatru! A suta de coroane, id est patru sute de cap... priceputu-m'ai? Băieți de nație, amândoi... și nu să zici că la v'un ș'naidăr mai așa... la Riemer, domnule, ... înțelegi?”

Am sosit în fața cârciumii, dar intrăm prin curte, „separeul inteligenții” e în fund. În

ogradă, Hanț — pivnicer, teighetar și chelnăr în aceeaș persoană — rostogolește un butoiu gol înspre zidul de lângă cocina rămătorilor. Cum ne-a zărit, face vânt vasului, de pleacă uruind ca un automobil, vine repede înspre noi și arătându-și ceafa nespălată (chipurile compliment) o rupe pe românește:

„Pune zua, tom' professăr... pofțiți, mo roc, lontru și cupați loc!”

Drept răspuns, nenea Guță îi silabizește răspicat, să priceapă:

„Hanț!

— Aude, mo roc frumos!

— O ju-mă-ta-te de vin alb ș'o ju-mă-ta-te roș... din butoaiete însemnate cu creță.. înțeles-ai?

— Țeles!... untro moment aduc sus friss dela chimnițe!”

Intrăm în așa zisul „separeu”. Miroasă a acru. Pe păreți trei cadre afumate, roase de dintele vremii. Le poți vedea prin toate cârciumele săsești din Ardeal.

Unul reprezintă pe Bachus lângă butoiu; în picioare are niște cisme cât toate zilele, iar în dreapta o „Kriglă” de bere înspumată, apropiind-o de buzele lacome.

Dincolo, un vânător miop și caraghios stă la leș așteptând cu încordare iepurele, care-i joacă, la spate, în două labe, făcând haz de el.

Pe-al treilea chip, taurul de vacă intră într'o cârciumă peste grupul de vânători cheflii, improșcându-i în toate părțile. Cel mai viteaz a apucat sub masă cu pușca 'n mână.

Iată ș'o oglindă cu cadre „aurite”. Vreau să mă oglindesc, dar biata „nu mai vede”. Toate muștele cari au cercetat anul curent localul, ș'au depus cărțile de vizită pe luciul ei, iar proprietarul, ca să-și facă reclamă, nu le-a deranjat cătuși de puțin.

M'așez pe cel dintâi scaun. Nenea Guță le tot alege, căutându-și unul după fașonul său.

„Ăsta par'e ar fi!” — zice — dar când îl încarcă cu cele o sută și opt kilograme ale dumnitale, bietul scaun se vaită desnădăjduit din toate încheeturile.

„De-aia zic, amice — reia vorba întreruptă nenea Guță — mergem de-a 'ndăratele cu cre-

șterea tinerimii de azi. Bieții părinți, — mă mir de unde mai scot bănișorii?!

— Până sunt polițe, nu te miră.

— Și zici că asta-i politică economică? Popor de ciobani, să-ți închei tu bilanțul pedagogic tot cu minus! Cale greșită, dragul meu! Până-l are în gimnaziu e dator tat-so numai la o bancă. Dela matură până la censură se infundă până aici! (și nenea își re-

după rânduială lu' Melchisedec... da ceapa puținică, numa' ca o păseră... auzit-ai?

— No iè, iè — aproabă Hanț ieșind — căz io mai focut destul igre, moroc!"

Pe urmă mie:

„Când mă gândesc cu ce brumă de cheltuială am învățat noi carte. Adecă generația mea. Când eram eu în Năsăud la școală, plătiam pentru cvartir anual unsprezece zloți

N. Vermont: „Pace vouă!”

tează beregata cu degetul arătător). După censură, grija fiului să urmeze pe aceeaș cărare a împrumuturilor, pentrucă: aranjează-ți cancelaria, trăește din cele câteva procese întâmplătoare, ... dă-i raita pe la toate balurile din „Ardeal și jur“, ca să găsești fata cu comorile. Și încai dacă s'ar gâtă aici! Dar după însurătoare, biata copilă bună-nevinovată, aruncă ș'o țir de zestrișoară în gura lupului“...

Hanț a adus vinurile.

„Ian te uită, coloare mândră... rubinu rubinelor!“ zice nenea, ținând sticla cu ăl roș înspre lumină.

Apoi Sasului:

„Hanț, ... icre, un strop de unt-de-lemn, lămâie din greu și ceapă, amestecate colea

de cap de student. Făină de pită și de mămăligă de-acasă, laptele il cumpăram dela gazdă, cofa veche patru creițari, mîncarea o dam noi pe rând, așa că ajungeai să dai de patru ori pe lună, dacă erai de exemplu șapte într'o casă.

— Mare diferență, față de azi — adaug eu.

— Nici-o diferență. Cerul de pământ față cu risipa răzgăiaților ăstora“.

Apoi clătînd din cap, scandalizat:

„Băiat de nație cu pardesiu gloșil!... îți vine să-l iei de urechi pe promenadă, în fața amozezii... mucosu!“

Din ochii lui fulgeră raze de mînie. De cum începe însă a pritoci vinurile, obrazul i se înseninează, buzele i se subție a zâmbet și în colțurile gurii reapar micile semilune;

N. Vermont: Ioana.

„Am să-ți plămădesc un ghemușt număr unu!“

Și din nou ridică paharul cătră lumină, închide un ochiu, iar cu celalalt cercetează lichidul:

„Sfânta băutură! Ia-s'o gustăm! (Și ciocnind): Spre înveselirea sufletului și tămăduirea trupului!

— Amin! — răspund eu, abia sorbind de câteva ori din pahar.

— Nu-l tot pupă ca miresele — mă muștră nenea Guță ștergându-și mustățile cu năframuța. Dă-i gât! Mai aspirin ca ăsta, nici la Vértes din Lugoș!

— Hm! O să vedem mâne.

— De bună seamă! Decât știi ce ți-oiu mai spune?

— Ce?

— La plecare, ia-ți patru deți, duți-le acasă și de seară când te-î culcă, încălzește-le la... Ai mașină de spirt?

— N'am.

— Ce-are a face! Bine că ai bețigaș cu cap de câne aurit. Burlac fără mașină!... păi cafeaua?

— Din cafenea.“

Fața iar i se îmbrobodește c'o umbră, ca cerul, când se innorează:

„Bată-le Unul sfânt cafecele! Acolo vă lăsați ai câțiva crețari care-i aveți. Foarte bine!... dați-i bărbătește lui Mock și lui Kudowa că și ei vă lasă să înghițiți fum câte 2—3 ceasuri pe zi.“

Eu:

„Că bine zici, nene!“

El (incrunțând ușor sprâncenele):

„Și rău faceți, băiete! De-aia sunteți tinerii de-acuma sirimani și storși ca lămâia... 'ăarăcă lume!... uite, că-ți mijește dalba lună în moalele capului.“

Fără de voie fug cu privirea peste figura lui nenea Guță care bate toba pe masă. În părul negru, des ca peria, abia ici-colo câte-un fir argintiu. Ochii blânzi, dar lucitori, nasul vulturesc ș'o mustață subțire, trasă ca din condei peste buzele fragede. Frumos om! Cam așa mi-l închipuiam în copilăria mea pe Iancu Jianu, căpitanul haiducilor.

„Hai să bem, că-i scurtă vremea — zice el umplând din nou paharele.

— Ai noroc! — și beu paharu, sgljindu-l dintr'odată.

— Așa! dă-l peste cap, că lunecă cumu-untu! O să vezi mintenași cum te infierbântă, par'că ți-ar umblă tot furnici prin vine!“

Și cu adevărat, simt cum prin tot trupul meu trece o căldură ce mă înviează. Dar și nenea Guță par'că prinde voie de vorbă. El e ca ceasul, dacă-l încorzi umblă o vreme de capul lui.

„Hai, ș'al treilea, nene Guțu — zic umplând pahărelele, — c'apoi om mai vedeă ce-o mai fi!

— Asta-i vorbă!... S'avem noroc!“

Și vinu alunecă pe gâtleju „haiducului“, cum ar scăpa un strop pe jilipu morii.

„Câți ani să fie oare în Septemvrie, de când te-ai dus întâi la Năsăud?

— De n'oiu greși, se fac patruzeci multe.

— Mulți... așa-i?

— De unde, frate?... Că fug anii, par'că-i bați cu biciu!... Eră în toamna anului 74. Cădeă câte-o frunză galbină din paltinu de lângă casă. Fie-iertat taică-meu găteă căruța pentru Năsăud. Ca mâne dimineață aveă să plece cu frații mei, cu Gheorghe și cu Niculae, ei erau amândoi în gimnaziu.

Toată noaptea am durmit iepurește. Când se sprâncenă de ziuă, m'am strecurat frumușel din pat și sbughiu! în căruță, și unde nu încep a bornăi: „și eu plec la Năsăud... și eu plec la Năsăud!“...

Tată-meu, om bun ca pita, zice cătră mama: „Preteasă, căpățânosu ăsta mă tot boncăie, că și el ar merge cu ăilalți doi... ce zici?... găta-l-om și pe el de drum?“

Da mama, din gura tinzii (chiar coseă străjacele): „Ducă-se tot învărtindu-se, de-abia ne curățim de olălău!“

Ce mai bucurie! Peste-un ceas eram spălat, îmbrăcat și așteptam, cu biciu în mână, pe lada din căruță.

Zi: tren ca în palmă?

— Nici urmă!

Mergeam două zile de-acasă până la Năsăud. Îmi aduc aminte ca azi, c'am rămas în Bistriță, în noaptea întâi, că ne-apucase o sfântă de ploaie pe „dealu târgului“ de ne udase ca pe porlogu. A doua zi după amiazi sosim noi în Năsăud. — Fost-ai?

— Fost, acum trei ani.

— Ce-are a face! acum e oraș mare. Atunci să-l fi văzut! Destul ți-e că ne-așezăm noi în cvartir la un drag de moș bun, la Toader Catarig. Eram cu totu: odată opt studenți cari studiam (în norme și în gimnaziu), vâju Toader, al noulea, baba Firoana, nevastă-șă, a zecea și Titiana slujnica, unsprezece. Toți într'o odaie, fiindcă tinda eră ocupată de miei și de porcei. Casa, ca pe vremea aia, nepodită.

— Pentru Dumnezeu!... și unde dormeați?

— Unde dormeam? Să vezi.

Pe-un priciu mare durmeam șase inși, trei cu capetele cătră răsărit, trei cu ele cătră apus, cu picioarele se întâlneau la mijlocul priciului. Din pricina asta mai eră câteodată bucluc, că numa auzeai în puterea nopții: „trageți labele, mă deșiratul!“ că eră un Filoteiu Troancă, lung cât scara furcilor.

Da să nu-mi uit vorba! Lângă priciu pe-o lăicioară hodineă al șaptelea, Silivăstru Hototot. În pat durmea baba cu băiatu ăl mic, cu Lăzărel din Maieru... că-l știuseși par'că pe fie-iertatu popa Lazar?

— L-am știut, da!

— ...pe vatră sforăie vâju, cu nasu lui ăl roșu, de sclipeă noaptea ca un licuriciu

D. Hârlescu: Țigani.

și chiar deasupra, pe cuptoriu, cloceă Titiana, slujnica — ăsta eră tabloul iarna.

— Pentru Dumnezeu! și nu vă umplea lighioanele?

— Ași! Baba Firoana eră mulere igienică. Pe vremuri fusese ea slujnică la un căpitan de graniță, care-i spusese așa: „omu trebuie să se scalde batăr odată pe lună, amintrelea prășește rapor“. Așa că în toată luna luam o baie caldă în ciubăru ăl de rufe. Nu-i vorbă, de cum da primăvara, aveam rânduială nouă: ne mutam cu hodina în podu șoprului.

— Săraca piele!“ zic zâmbind ironic.

Da nenea Guță:

„Nu mai vorbi! Pe onoarea mea, că eram mai curați ca ăștia din „Internat“, cu 750 pe an și cu băile Eforiei dinaintea nasului.

— Trebuie să știi un lucru: Catarig sta lângă „Valea caselor“ și din Maiu încolo, în toată dupăamiaza ne scăldam; seara cinam și apucam deasupra fânului. Țăla eră somn! Durmeam nelegănași... puteai tăia lemne pe noi. Ș'apoi dacă-i vorba de piele, nici helciu nu eră mai curat!

— Să mai sgliim un păhărel, ce zici?

— Să, da! Nenea surăde:

„Ciudată făptură mai eră Firoana! Spusu-ți-am vr'odată, cum se rugă?

— Ba!

— N'oiu uită cât oi trăi impresia ce mi-a făcut-o când am auzit-o întâiaoară. Dimineața, a dintăi se sculă Titiana, după ea Firoana ș'al treilea vâju, că baba nu curmă, până nu-l urneă de pe vatră:

— Măi Toadere!... Toa-dereee!

— Hăi! răspundeă vâju tărbăcit de cap.

— Scoală-te măă! că de-aseară ai cam dospit.“

Firoana eră uscată și rea, da harnică și curată. Vâju eră bun, da leneș. Toată ziua umblă de colo-colo, fără să facă v'o treabă.

Da să-ți spui cu rugăciunea.

După ce se sculă, Firoana se spală, se pieptenă și începeă să-și zică rugăciunile „întrerupte“.

— Cum, întrerupte?

— Bunăoară așa:

— „Tatăl nostru carele ești în ceriu, sfîn-tească-se numele tău...“ du-te dracului în curte cu pipa aia, Toadere, nu împuți toată casa... „Vie împărăția ta, fie 'n voia ta...“ tacă-ți clanța, Niculaie, și tu mai adună-ți ciolanele, Filoteiu, nu vezi că i le bagă ăluia 'n gură?... „precum în ceriu, așa și pe pământ. Pânea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi...“ astămpără-te Hototoi!... iiii! ce junghiu m'o luat!... „și ne iartă nouă greșalele noastre precum și noi iertăm greșiților noștri...“ așteaptă tu, ghiavole, că te cojesc eu mintenaș cum mi-oi găta rugăciunea... „și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne mântuiește de cel rău“... nal na! drac împelițat! că nu se poate omu nici rugă de gura ta ai slabă!... da te 'nmoi u io, anu ăsta!

Vâju eră domol și bun. Fusese stegar în 48. Acum eră reprezentant comunal. Știe-l Dumnezeu, leafă aveă, pensie aveă, destul că pe la crășmă se abăteă mereu și veniă acasă cam călit. Atunci, una-două, se culcă să nu mai dea față cu boreasa. Da răutatea de Firoană îi aflase slăbiciunea, că spuneă omu 'n somn tot ce-o făcut și tot ce are.

Numa o vedeai pe bătrâna că s'așează lângă el să-l descoase:

„Toadere! Toderaș!

— Hm! bălbăiă 'n somn stegariul pensionat.

— Cât ai beut, dragă?

— Hm!

— Câte litre de crampă ați beut?

— 'ouă!

— Da creițari și-o mai rămas?

— ...'ămas.

— Câți, dragă?

— Pa'ru 'i țule.

— Un' le-ai pus?

— În cisma de su' 'aiță...“

Și tâlhariu de babă căută laiță și-l curăță de toți creițarii, de rămâneă vâju nap.

A doua, a treia zi nu mai puteă Toader. I se făceă dor de prepănatie și numa 'l vedeai scărpinându-se după ureche (firește baba eră dusă 'n sat):

„Măi băieți, vouă v'o fi foame, așa-i? Aveți patru creițari? Să vă dau o cofă de lapte dulce.“

Cum puneă mâna pe 'bani, își aprindeă pipa și porneă cătră crășmă...

— Ei, da cu atăta vorbă uitaiu de „aspirin“! și nenea Guță ciocnește iar:

— Să te văz sănătos, cum îi peștele!

— Dă Doamne!

— Toate bune, nene Guță, dar unsprezece într'o odaie?

— Noi eram numai potriviți. Erau airea, dragu' meu, și câte cinsprezece într'o casă! Bună-mi-te la Rotariu, dascăl vechiu, rămas de subt'absolutism, sta pe vremea aia doisprezece înși într'o chilie, între ei și Coșbuc.

— Ce 'spui? Coșbuc eră în Năsăud pe vremea d-tale?

— Păi! Vorba, el eră mai mare, pare-mi-se prin clasa a șasea. Ne despărțeă numai un gard. Îl țiu minte, eră pe-atunci un băetan svelt, dar făcut din oase și gânjos. Ăl dintăi gimnastic, așa să știi!

— Auzi colo! Coșbuc gimnastic?

— O... mi-nu-nat gimnastic! Amintrelea retras, umblă tot singur prin grădini și prin pădure, din când în când îl mai vedeai cu unu Olteanu, tot poet ș'ăla.

— Făceă ș'atunci poezii?

— Făceă. Știi, cum se inspiră?

— Cum?

— Se inspiră așa, că se culcă în pat ziua 'namiaza mare, își trageă țolu peste cap și

începă a bombăni la versuri. Decât că, mai multe poezii făcea vara, că verile le petrecea la popa din Leșiu, la frate-so. Durmea în podu căsii la răcoare. Șindilele coperișului erau scrise tot cu poezii.

Ary Murnu: Mimy.

Adevărat că și în Năsăud, cam tot cu versurile se ocupă. Să fi știut eu, ce-i de capul lui, puteam avea azi două volume de-o palmă de groase. Că făcea poeziile cât zici și le scria pe ce-apucă, pe păreți, pe pâlâne, pe foite de hârtie.

Odată, aveă frate-meu o turtă (d'alea două de-un creițar) cu un chip frumos: o față într'o grădină ș'un ofițir îi făcea salutar. Zice frate-meu cătră Coșbuc: fă-i, mă, o poezie la cătana asta. Coșbuc ia turta, se uită la chip și dintr'odată:

„Laitănantul Ionel
Onoare face frumușel
Când el vede prin grădină
Pe draga-i Margaritină.”

Scriă și epigrame.

Eră cu el în cvartir un băiat tăpălăgos din Feldru, mîncăcios de mama focului. În sărbători, de dimineața până seara se tot înfundă cu mălai. Încolo leneș, cât mergând, târă picioarele de stârnea un nor de praf în urma lui. Într'o zi, Coșbuc se uită la el a milă și-i trage epigrama:

„La mîncare tu ești iute
Dar la mers ești cam lenos...
Mîncă cu piciorul, frate,
Iar cu gura mergi pe jos!”

Directorul dela elementare, Cosma Anca, eră om mic, rădăcinos și roșu cum îi racu, că bea de stîngea toate beuturile. Într'o Duminică seara cineva scrisese pe-un zid al școlii:

C... a A... a purcel gras
Totdeauna-i roș pe nas
De vin, bere și vin ars.

Noi știam că Coșbuc îi făcuse strofele — că și eră Anca ăla omu dracului, rău ca cătranu și strict... fiu! fiu! În toată Sămbăta ne-adună pe băieții din norme, în clasa a IV-a. Și numai ce-l vedeai că ia „strafprotocolu“ în mână. Înainte de-a-l deschide își neteză odată mustătoaiele ălea încordate ca două săbii și ne săgetă cu o privire, de-ți intră până 'n rărunchi și când zicea cătră bedelu gimnaziului: „Ghermane, înmoaie virgășu!”

C. Artachino: Profil.

și se făcea inima !cât un purece de-o săp-tămână.

Să nu te fi găsit... maica mea... scris în „strafprotocol“, că pomeneai! Când te ardea Gherman !cu nuiaua muiată în sare peste

C. Cuțescu-Storck: Casă veche din Slănic-Prahova.

pielcica goală,... aulco!... că țipai ca din gura șerpilor.

— Prea barbarie! — îl întrerup eu.

— După cum o iai. Atâta pociu să-ți spui, că eră ascultare și regulă nemfească. Școală grănițarească, domnule...

Până-i lumea n'oi uită figura directorului din ora dintâi de germană — eram în norme, firește. Într'o Joie, la 11 ceasuri, intră Anca 'n clasă cu „Fiebelu“ subsuoară. Noi nici nu mai suflam. Numa ne-o înghimpaț odată până 'n inimă cu ochii lui de vultan și când o strigat „atenți!“ păream toți figuri de ceară într'o panoramă.

„Deschideți la pagina întâi“... „Zu einem guten Dienste sei alle Zeit bereit“. Eu fugeam cu ochii peste litere, de priceput, bătă!

Și începe el a ceti: „Der Lehrer sass in der Schulstube und die Kinder kamen nach und nach“... etc. etc. o pagină întregă, o traduce pe românește; pe urmă: „pe ora viitoare tot omu s'o știe“ și... iese pe ușă ca o arătare urâtă.

Eu, părea că-s beat. Nici nu știu cum am ajuns acasă, m'am dus în fundu grădinii ș'am început a plânge cu amar. În vecini sta un bucovinean, unu Popeneci. Dacă m'o văzut plângând cu sughițuri, s'o înduișat de mine și mă învăță zi de zi cuvinte și traducere. Anca îmi dase „muratoriu“ de-o lună. Dacă o trecut terminu într'o zi mă 'ntreabă. Din 20 de cuvinte, două nu le-am știut. M'o 'ncaiut frumos în clasă, ș'o plecat cu toții la prânz. Eră Marția. Dup'amiaza n'aveam școală. Am stat un ceas, am stat două, se făcuseră trei

ceasuri dup'amiaza și eu tot prizonier. Dela o vreme mă taie o foame năpraznică. Mi se lipise burta de șira spinării. Mă uit în dreapta, mă uit în stânga, iacă dau de-un ochiu de fereastră spart de jumătate.

Foamea te face și ucigaș. Fereștile joase, casa parter, m'apuc și mă trag binisor p'în ochiu și... taci că scap!... când colo țanc! am spart și restu ochiului.

— Cum te-o primit a doua zi Anca? întreb eu zâmbind.

— Da cine l-o mai văzut șase săptămâni? Când veniă vremea școlii eu apucam pe după „ruine“ și umblam hai-hui pe la „loagăr“ și prin grădini până pe la 11 când mă trăgeam cătră casă. Frații mei habar n'aveau! Adevărat că săptămâna a 7-a am luat cinci „virgașuri“ la partea înexprimabilă, de-am amețit în mâ-nile lui Gherman. Două săptămâni n'am putut ședeă cumsecade pe scaun.

— Vezi, aia eră pedagogie, nene!

— Oho! Instrucție grănițarească, cel puțin aveai respect!... nu ca sfătoșii ăștia de studenței, că trec pe lângă domnii de român și nu-și iau nici pălăria din cap...

Da să mă 'ntorc la poeziile lui Coșbuc, să nu saiu dintr'un loc într'altu ca țarca din creangă 'n creangă.

Unde lăsasem oare vorba?... Ei! cum îți spuneam, cine se temeă atunci s'ajungă Coșbuc om mare. Pe vremea aia, eu țineam mai mult la Olteanu, ortacu lui. Azi, ia-l dac ai de unde?

Mai eră unu tof contimporan cu Coșbuc, scriă el în „Familia“, mai târziu... cum îl și chemă? ...ăstaaa... Atana... Avisa... hm! comedie ca asta... da: Averchie Macovei, un bucovinean, voinic și tare, da tare, măi frate! atletu care-i acuma la circ să s'ascunză! Eră pare-mi-se pe-a șaptea, se legănă el nițel când umblă, bageama de buiac.

Eu eram, cum îți spui, „o poțoală pe-aci 'ncolo“, n'aveam nas să vorbesc cu el, da-mi spuneă frate-meu ăl mare, că Averchie trăiă gratis.

— Cum gratis?

— Stai, că-ți spui...

Acuma... prăvăliile, până 'ntr'una, erau jidovești. Macovei își făcuse obiceiul că intră în dugheană și cereă de mâncare șuncă,

brânză, pește, slănină, ca omu, de ce aveâ el gust. Jidovu, bun înțeles, nu vrea. Atunci Averchie mi-l luâ la bătaie și dă-i! Azi o bătut pe unu, mâne pe altu, dela o vreme s'o înțeles Jidovii să-i dea de mâncare pe rând: Luni Ștrul, Marți Nuhâm, Miercuri Goldstein etc. În feliu ăsta să-l fi tot costat pe-un Jidov l coroană pe săptămână. Eșiau și ei lesne și trăiâ cumsecade și Macovei, ba în sărbători mai căpătâ și cadouri dela negustori.

— Fugi încolo! nene Guță,.. asta-i poveste.

— Pe onoarea mea! dacă-ți minț.

— Pă-i bine, cum băteâ el pe toată lumea și poliția sta cu mâinile încrucișate? ..

Nenea Guță râde cu poftă:

„Ce poliție, mă? Că erau toți Români de-ai noștri „n'aude, n'avede“ ..

— Oricum, odatâ tot trebuia să vazâ! zic eu.

— A văzut, drept, dar a pățit-o prost“ ..

Erâ strajă de noapte unu Grigore a' Fătului, un fecior coala, ... fusese el burgjendar u și într'o Sâmbătă seara n'are ce lucrâ, pune mâna pe Averchie:

„Ho! c'aveam un pic de răfuială, domnule Macovei!“ (Că Averchie pe lângă alte păcate mai trăgeâ cu ochiu drăguții lui Grigore, una Ana Stanchii, o șerpoaică de fată).

„Așa-i zău“, răspunse Macovei, și... aînțvai: îl ia pe-al Fătului cu o mână de cap, cu alta de picioare, îl face „pantalir“ de după spate, și hi cu el pe uliță în jos.

Noi studenții eram adunați la vecinu nost la Istrate al Strâmbii, jucam „douăzecișunu“. Pe masă o „bancă mare“, de vr'o trei pițule, toți tremuram ca varga, că ne-o șterge Hototoi... num'odatâ auzim: buuu! în părete de cătră uliță blidele din cuier încep a jucâ nebune și tincuiala de pe bârne face leapș în mijlocu căsii.

„Cutremur de pământ!“ strigâ frate-meu âl mare și năvălim cu toții în drum uitându-ne speriați în toate părțile să vedem vr'o casâ

Rodica Gr. Maniu: La spălatul rufelor.

surpatâ, când colo, în drum Grigore, zăceâ moale ca o cârpă, înalbind din ochi.

Adecâ ce fusese?

Blăstâmatu de Averchie l-o adus în spate, cât l-o adus și la Strâmbu s'o izbit cu el de păretele căsii, l-o lăsat lat ș'o plecat pe-aci încolo fluerând.

A doua zi, Dumineca dimineața, știau toți feciorii din Năsăud de pățania lui Grigore. Și-l mai aveau vr'o câțiva la rânză, că Macovei, băiat frumos cum erâ, le cam ștergeâ mândrele dinaintea nasului. Dup'amiaza joc. Averchie, hai și el. Cum s'o gătat hora, num'odatâ s'aude din toate gurile: „Pe el! feciori“... și cât bați din pălmi erâ înconjurat de vr'o douăzeci de inși. Ajuns la strâmtoare, Macovei cum îi fulgeru își scoate cisma din picior și 'ncepe a se învârti cu ea în mână, de gândeai că-i un pristene. Pe care cum îl ajungeâ cu călcâiu cismii îl puneâ cu burta 'n sus. În cinci minute jocu erâ spart, nici tu feciori, nici tu fete — ba să și răzi — lăutarii cu diptele a subsuoară fugeau în ruptu capului cătră țigănie.

Când s'o oprit din învârteală ș'o văzut locu curățit, Macovei s'o șters de sudoare ș'o luat-o încet cătră râu să se scalde, că erâ pe la 4 dup'amiazi.

— Și ce pedeapsă i-a dat, directorul gimnaziului? ..

— Încântat! „Aș fi mândru — zicea cătră profesori — să mai am în tot gimnaziul încă nouă ca el!“ Se cunoaște că e viță din arcașii lui Ștefan-cel-Mare!

— Zi: nici o pedeapsă?

— Nici vorbă, domnule.

— Curioasă disciplină, nene! Și câți ani ai stat în Năsăud?

— Am stat cu totul trei din 75 până 'n 78. În 79 se deschisese linia de tren până 'n Reghin, așa că toamna am plecat la Blaj.“

Nenea Guță vede de ghemișt:

„Hai, să-i rupem capu litrii ășteia, să mai vie una, ... ce-o fi! Dumnezeu să-ți ierte influența!

— Fi-ți-ar gura de aur, nene.

— Da la Blaj — zic — cum eră pe vremea aia?

— Oho! Minunat! Mai puțină cheltueală ca la Năsăud. În anu ăl dintâi am avut în 10 luni de zile 11 cvartire; să ne fi tot costat, pe toți trei frații laolaltă, 10 fiorini.

— Se poate?

— Pe onoarea mea, dacă-ți minți!“

Stai să-ți povestesc:

Întâi am șezut la șustăru Bleahu, supra-numit „politicu“, că-ți vorbiă de lancu, de Bărnuțiu, de Șuluțiu și de alții din 48 numa așa!... părea că i-o fost toți prieteni „per tu“.

La ăsta am stat numai 2 săptămâni. N'am putut suferi ciocanele; făcea multe cisme și bătea la ele, par'că erai la piuă.

Al doilea, am stat la „tălianu“, la Tedesco. Nu l'ai apucat?

— Habar n'am!

— Pe când ai ajuns la Blaj, o fi fost sub glie.

Ei, dela „tălianu“ am trecut în sat la o nație, îi zicea Irimie Făcăleț. Într'o zi, ce-o avut, ce n'o avut cu frate-meu, s'o ciotărit ei pentru niște aschii de brad. Da i-o tras frate-meu o chelfăneală, de-o trebuit să ne mutăm.

Ne-am întors iar „sub Hurubi“ la un Grec. Aci am dus-o bine! În toată Joia, — că eră zi de mărturie — cumpără grecu cincii vedre

de vin ș'un porc. Vinu-l băgă 'n pivniță și porcu-l suiă în pod. Seara când se ducea slujnica 'n pod, luă câte-o coastă, o legă cu ață și ne-o slobozeă pe ferestuță până 'n curte, așa că de rându cărnurilor eram tot-deauna provăzuți. Vinu il sugeam din butoiaș cu paiu. Aveam fiecare câte un paiu lung-lung, de câte-un metru; le botezasem „vasele capilare“. Când am simțit că seacă butoiașu și că porcu-i pe sfârșite, am început a căută pretexte de mutare.

Ne-a trebuit o săptămână până l'am găsit. Pâinea ne-o făcea grecoaica, făina firește, o dam noi. Făcea pită foarte bună.

Da 'ntro zi, ști-o Dumnezeu, din dospit, din frământat, s'o lătit aluatu cât îi vatra cuptorului de s'o făcut numai o pită lată ca coca și mare cât o roată de moară, de n'o putut-o scoate grecoaica pe gura cuptorului, până n'o tăiat-o tot bucățele.

Atâta ni-o trebuit! Zice frate-meu: „hai, să plecăm!...“

„Ar fi vremea! — răspunde din ușă soția lui nenea Guță. — Te pot eu așteptă la „Pană și Coleșa“... tu: toro-toro, până se întunecă!

Bine-ai venit „jumătățica“ mea! — zice Guță ridicându-se și cuprinzând mijlocelul cât o mânășă al nevastă-sii.

— Vorba e: luat-ai icre?

— Luat! — răspunse dânsa. — Ci hai, mișcați-vă! că ne-apucă noaptea pe drum.

— Doar nu suntem în pădure, draga mea, ... slavă Domnului! avem oraș luminat cu gaz.

— Seru' mune, toamne! Cupați mo roc loc!“ se sfarmă împrejurul cucoanei prevenitorul Hanț.

Dar nenea Guță, apucându-l de coada „fracului“:

„Un păhărel curat ca helciu pentru Doamna, a ințvai!“

„Șezi, draga mea, să ne șază norocul!“ zice el nevastăii.

Apoi mie:

„Așa, dragul meu, cu Blaju!“

Cum am cunoscut pe Eminescu.

Iată, sunt douzeci de ani de când am făcut întâi cunoștință cu versurile acestui mare fermecător. Douăzeci de ani! Gândul acesta îmi împrăștie deodată în suflet un abur de melancolie. Așa de mult e de-atunci! Eram un copil; — și-acum încep a muri, căci mi s'au arătat în păr cele dintâi fire albe...

Eram în primii ani de gimnaziu și ceteam pe ascuns ce se putea ceți pe-atunci: Cavalerii nopții, Conte de Monte-Cristo și alte romane foarte lungi, pline de întâmplări extraordinare, care-mi înfierbântau imaginația. Din literatura românească cunoșteam foarte puțin; Eminescu eră un nume vag, care-mi sună din când în când la ureche și pe care-l rosteam și eu cu un epitet convențional. Într'o zi s'a produs un eveniment important în clasa noastră; ne-a sosit un coleg nou, dela liceul din Botoșani: un băiat, care purtă plete și care-și răsuci o țigară în prima recreație. După cele dintâi schimburi de vorbe o chestie gravă se puse: dacă acest nou venit cu plete și cu obiceiuri îndrăznețe va fi cel dintâi între noi, — dacă prin urmare cel mai voinic al clasei noastre va trebui să-i cedeze locul. Pumnul și trânta dreaptă trebuiau să hotărască această problemă socială; și 'n puține cuvinte noul venit fu pus în curent cu nedumerirea și dorința obștească. Deci, după ce toți băieții făcură cerc, noul venit își repezi pletele îndărăt și așteptă cu o liniște impresionantă, cu mâinile în șolduri, pe cel care putea să fie în câteva clipe o mărire căzută a acestei lumi. Merocitul acesta, cu inima bătând, eram eu: eu aveam totul de pierdut; veneticul acela, cu plete și cu țigară, aveă totul de câștigat. Însă, deși aveă plete, rivalul meu nu eră un Samson. Înșfăcat cu disperare, răsucit și frânt în loc, înstelă pulberea dușumelei cu frumoasele lui plete bălăi. Pufnind și răsufând sgomotos, mă ridicai deasupra lui la neștirbita mea înălțime, apoi îi întinsei mâinile, după obiceiul cavaleresc al romanelor mele. El îmi primii palma întinsă, se ridică zâmbind și ne găsirăm deodată cei mai buni prietini din lume. El veni la mine și foileță, fără să se

arete prea mult mișcat, romanele mele desfășrite. Îi întorsei vizita și noul prietin îmi puse dinainte averea lui literară: Odobescu și Creangă, Vlahuță și Eminescu. Erau câteva volumașe mărunte și rămăseși întru câtva nedumerit. Dar prietinel meu îmi vorbi cu căldură despre ele, îmi mărturisii apoi cu mare taină că e amoretat și c'un glas foarte dulce rosti prima strofă pe care am auzit-o eu din Eminescu:

lar te-ai ridicat în stele
Și în nori și 'n ceruri 'nalte?
De ce nu m'ai uită încalte,
Sufletul vieții mele!

În chestie de poezie, nu cunoșteam decât nevinovatele pasteluri ale lui Alexandri. Muzica aceasta nouă mă impresionă deodată. Mă așezai pe un divan acoperit cu scoarțe moldovenești, alături de amicul B., și-i cerui să-mi mai spuie. Prietinel meu fumă, aveă o iubire, spunea versuri din Eminescu: biruința mea putea să mai aibă preț în ochii camarazilor mei; dar eu mă simții deodată mai mic și biruit; n'aveam însă nici cea mai ușoară senzație de nefericire. Dimpotrivă. Descoperisem ceva nou. Un zeu cântă și-mi umpleă sufletul și 'n ora aceea simții, că pășesc la altă înțelegere și la altă vieață.

Și 'n timpul acela, când am învățat pe de rost pe Eminescu, ca și astăzi, găseam în neprețuitele lui versuri o pricină de nespūsă plăcere intelectuală. Multe lucruri rămăneau atuncia pentru mine opace și se luminau mai târziu: la fiecare vârstă am descoperit în Eminescu elemente de adâncă emoțiune; fiecare stare nouă sufletească trezește un fel de rezonanțe nebănuite în versurile acestui genial copil al durerii.

Copii încă și iubind ca pe un zeu pe poetul nostru, eu și cu amicul meu B. căutam cu sete științi asupra vieții lui. În literatura noastră asupra lui prea puține lucruri se scrisese. Din cele auzite aflasem despre o vieață nefericită, despre un amor trist: eră destul ca să ne facă să visăm, dar curiozitatea noastră cereă mai mult și mai amănunțit.

Prietinul meu B. eră botoșănean, din apropierea locului de naștere a poetului. Iată-ne în prima vacanță porniți amândoi după știri. Iată Ipăteștii, iată locurile unde a copilărit, iată Botoșanii și iată drumurile pe care le-a călcat rătăcitorul lui picior. Visam amândoi și ni-l imaginam fugar dela casa părintească, pornit în lume, străbătând toate ținuturile locuite de Români, așa de tânăr, așa de frumos, așa de îndrăzneț și cu sufletul plin de avânturi și de idealuri. S'a oprit în Bucovina, a trecut și în Ardeal: ochii lui s'au umplut de imagini, de chipuri și priveliști din toate părțile româniei noastre; la urechea lui au sunat cântecele și plângerile fraților noștri de pretutindenii... A fost par'că scris în cartea vieții lui aceasta: căci el trebuia să fie al tuturor.

Am găsit și câțiva oameni cari avuseseră fericirea să-l cunoască. Le-am cerut cu lăcomie câte o informație. Cât de sarbezi și de vagi ca informatori au fost însă toți cei cari s'au oprit o clipă în lumina ochilor lui mari și adânci! Pentru ei Eminescu a fost un om cu dureri, scăderi și patimi.

Trecuse așa de puțină vreme dela moartea lui și cu toate acestea noi nu puteam ști decât așa de puțin! Căutând ceva nedeslușit și nădăjduind totuș, îndrăznirăm într'o zi să trecem hotarul, pe jos, în Bucovina. Aici Eminescu a fost învățăcel al lui Aron Pumnul și la o vârstă ca a noastră a suspinat în versuri sonore, cântând nefericirea dulcei țări a fagilor:

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovina...

Umblând pe drumuri pline de pulbere, prin lumina verii, suspinam și noi, răspunzându-ne, strofă cu strofă, aceste versuri tinere. Și mi-au rămas și astăzi în minte icoanele senine ale munților albaștri, ale codrilor de brad, ale curatelor mânăstiri bucovinene, — din vremea când noi rătăceam ca 'n niște locuri tainice murmurând versurile lui Eminescu.

Din când în când ne opream la o fântână cu cumpănă, ori la un șipot și ne astămpăram setea. Schimbam câteva vorbe c'o fată înfășurată în cătrînță și strânsă tare în bărnețe, care ne privea cu ochi plini de lumină și

de răs, și iar porneam înainte, îmbătați de tinerețea noastră și de lumina cerului. Și astăzi, c'un accent par'că de nesfârșită melancolie, îmi vin în minte alte versuri cu melodia pe care le cântam, umblând într'un amurg pe un drum liniștit pe sub copaci bătrâni, spre Vatra Moldoviței:

N'oiu uită vreodată, dulce Bucovină.
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori...

Ca și noi umblând rătăcitor, poetul nostru tânăr și frumos ca un zeu, se va fi oprit într'un amurg de vară la chinovia liniștită la care ne-am oprit noi. O căsuță curată, între brazi și tei, o prisacă cu zumzet de albine și un preot bătrân, ca un Daniil sihastrul al altor vremuri. A adormit sub adâncul cer și s'a deșteptat în mirezmele florilor. Și 'n ceaslovul cel vechiu pe care l-am cercetat și noi a scris câteva versuri care-i sunau de-un timp în minte, în rătăcirea lui prin țara înstrăinată:

I-auzi, departe strigă slabii
Și asupriții câtră noi!...

Cum? Prin ce fericită întâmplare ne-a fost hărăzit nouă să dăm peste aceste versuri din tinerețea lui, scrise cu o caligrafie îngrijită chiar de el, în ceaslovul cel vechiu? Cine ar putea să lămurească asta? Și cine ar putea să înțeleagă fericirea fără nume pe care am simțit-o noi, cei doi băieți sarmai, rătăcitori pe drumuri bucovinene! — Tot astfel, ca și noi, pribeag, din loc în loc, umblă și marele nostru înaintaș, mânat de o misterioasă putere și ars de doruri care și 'n noi ardeau. Ca și el tineri, romantici, înflăcărați, plângeam lâng'un ceaslov, pe când preotul cel bătrân se uită cu mirare la noi... Ne-a întrebat: ce este, ce avem? l-am arătat versurile ș'o iscălitură mărunță și frumoasă. El a dat din cap, ne-a mângăiat pe rând pe frunți și a zămbit fără să ne înțeleagă...

Tot așa, după ani și ani, cu ochi grozav de uimiți s'a uitat la noi o gazdă, când într'o zi, în București, în odăița strămtă și întunecoasă, pe-o vreme de ploaie, priveam cu ochii în lacrimi volumul lui Eminescu deschis înaintea noastră pe o măsuță de brad... După multe din poeziile lui lirice,

unul dintre noi începù c'un accent nespus de trist:

Seara pe deal, buciumul sună cu jale...

Și ne trezirăm cu ochii înlăcrimați, pe când cuçoana de gazdă, uimită, socotea că ne jelim poate niște rude moarte de curând.

Dări de seamă.

N. N. Beldiceanu: *Chilia dragostii*. „Flacăra”, 1913.

O haină frumoasă, elegantă, dar prea încărcată cu decorații, nu mai poate fi admirată. Nici chiar privită cu plăcere nu mai poate fi. Chiar și în cazul când cucoana ce o poartă e o frumusețe. Dar în cazul când toaleta încărcată cu decoruri multe înveșmântă un trup sărac, lipsit de orice grație, toaleta, ca și doamna ce o poartă, sunt deadreptul ridicole. O haină frumoasă care are și decoruri multe, să placă e cu neputință într'un singur caz: când toate mărunțișurile acele scilpitoare, oricum vor fi, sunt aranjate c'un gust artistic de mâinile femeii care poartă toaleta, când chiar această n'a adus-o cusătoreasa gata, ci a fost pregătită după îndrumările și ordinele cocoanei care are un simț deosebit pentru a se îmbracă cu gust.

Tot așa e povestea și cu limba literară, cu stilul unui scriitor. În cele două decenii din urmă limba noastră literară s'a îmbogățit în măsură mare. S'ar putea să spună chiar că prin Sadoveanu proza literară a ajuns să poarte o haină strălucitoare, pompoasă. Ce depărtare este între stilul simplu, fraza limpede, din nuvelele lui Negruzzi, Gane, Slavici, bunăoară, și dintre epitele imbelșugate, fraza încărcată a lui Sadoveanu. Farmecul nouității care se desprindea din proza d-lui Sadoveanu, a ispitit pe mulți să-l urmeze. Noua frumusețe a limbii românești, înveșmântate de sărbătoare, în stilul cântător par'că al d-lui Sadoveanu, făcură pe mulți să creadă că poți să imitezi, că e de ajuns să imitezi un astfel de stil, ca să fii între prozatori. Din scrinteala aceasta a urmat un bine: scriitorii noștri au început să dea o goană după epitele, limba s'a îmbogățit, și substantivele noastre nu se mai tipăresc singure, părăsite, ca mai de mult, ci capătă, de obicei, cel puțin o proptea. Stilul așa se poate că e mai expresiv, — e, la tot cazul, o treaptă în evoluția limbei literare.

Dar au urmat și multe rele.

Unii dintre prozatorii noștri au priceput că stilul împodobit al d-lui Sadoveanu poate fi frumos în nuvelele d-sale, dar nu în ale altora. În nuvelele d-sale e haină potrivită, oricât încărcată cu decoruri, pentru că haina aceasta d-sa n'a luat-o de-a gata, ci a creat-o însuși. El a știut unde și cum să anine decorul pentru că-i spune sufletul său, creator ale acelor decoruri. Bogăția

Ziua aceasta mohorită în București, după ce am văzut mormântul dela Bellu, și ziua cealaltă la poalele munților bucovineni, sunt două zile neuite în vieța mea, când mi se pare că am cunoscut de aproape pe Eminescu.

M. Sadoveanu.

stilului său place chiar și în subiectele mai sărace cari, îmbrăcate de alții în haina asta bogată, fac impresia cocoanelor urâte cari se ascund în toaletele prea încărcate.

Deci, unii dintre prozatorii noștri au priceput că stilul cuiva nu se poate împrumută, după cum nici sufletul altuia nu-l poți lua. Și s'a băgat de seamă, că au început să scrie fiecare în stilul — mai mult sau mai puțin al său — din ziua în care au izbutit să creeze o schiță, o nuvelă bună, adecă din clipa în care talentul lor începea să-și croiască drumul. Brătescu-Voinești își avea stilul său, înainte de apariția d-lui Sadoveanu, și a rămas la același și azi, pentru că e haina în care se îmbracă sufletul său. Și nici nu se putea altfel, fiind stilul o manifestare sufletească individuală. Acei cari au avut talent, ș'au aflat și stilul lor propriu, de multeori foarte depărtat de acela al începuturilor lor literare.

Mulți însă n'au luat acest drum; pentru mulți frumuseța, bogăția stilului a rămas condiția de căpetenie în artă, și dacă reușesc să producă mirajul acestei bogății, puțin le pasă de însuși subiectul ce tratează. Începătorii de azi, de pildă, pornesc dela început pe acest drum greșit, și dacă vr'uniua îi reușește să îmbrace o schiță în haina nuvelor lui Sadoveanu, se crede deadreptul scriitor țărănist.

Tendența spre înfrumșețarea, spre cizelarea forme externe e tot mai vădită, — și asta ar fi o calitate a prozei noastre, dacă nu s'ar neglija aprofundarea subiectului. De multeori toaleta e splendidă, dar sub toaletă nu vei afla decât un schelet. Se poate că tendința asta a fost hrănită și de îndemnurile recenziilor, a criticelor ce se mai fac și la noi din când în când, ca forma externă să nu mai fie neglijată.

Vorbim, bine înțeles, de autorii mai tineri, de începători. A mai trebuit să vină imitația simbolismului apusean, ca să ne trezim c'o nouă bombardare de epite, se n'înțelege, acestea cu mult mai bizare. În situația de-acum scriitorul care-și va aprofundă subiectul și-l va desvoltă cu conștiențiozitate, va arăta că are într'adevăr un sâmbure de talent. Căci cei mai mulți sunt arși de frigurile înveșmântării externe.

*

Considerațiile acestea ne-au venit în minte cetind volumul d-lui Beldiceanu, din fruntea acestor șire,

nu pentru că dumnealui ar fi unul dintre începători, ori imitatori ai stilului d-lui Sadoveanu, ci pentru că ni se pare prea încărcat acest stil, în paguba subiectelor tratate. D-l Beldiceanu e autor a mai multor volume, și reputația sa literară e stabilită de mult. Cunoscător bun al vieții de mahala, fin observator al ridicolului din această vieță, d-sa ne-a dat o serie de tablouri foarte reușite din lumea aceea ciudată, în care nu ard decât palide opaite ale civilizației de azi, și din care Carageale a creat atâtea tipuri de nenorociți intelectuali. Cine nu-și aduce aminte de schița d-lui Beldiceanu: „O sindrofie”? Râzi cu lacrimi ori de câte ori o cetești și, totuși, la sfârșit rămâi tulburat, cu o dureroasă simpatie față de persoanele schiței, chiar față de bărbier, și cu un fel de revoltă împotriva societății atât de rău întocmite.

În „Chilia dragostii”, mai reușite ne par chiar povestirile ale căror subiecte sunt înrudite cu cele tratate de autor în întâiele sale volume: „Inaugurarea prostogolului”, „La o manevră”, „La vizita livretelor”. Ridicolul sau brutalitatea sentimentelor unor oameni cari nu se pot mândri decât cu o spoială a culturii, efințiatea plăcerilor după cari se dau în vânt, disprețul față de cei mici, frica față de cei mari, imperinența și lăcomia, sunt bine observate și bine prînse în aceste trei povestiri, adevărindu-se d-l Beldiceanu încăodată un bun observator al acestor mizerii, inerente societății în prefacere. Nici stilul nu e prea încărcat aici. Bogăția lui bate mai tare la ochi în „Inaugurarea prostogolului”, dar aici își are locul, descriind o noapte în pădure, în munți, râul.

Câteva povestiri au un subiect de senzație, că „Chilia dragostii”, în care ni se spune cum un student intern, un licean, visând dragoste ca orice tânăr la vârsta lui, își întâlnește într-o noapte iubită, dar, de-acîncolo, nu mai iese noaptea în oraș, ci o aduce pe dumneaei și o ascunde în... podul internatului.

În „Sora Megaluza” un tânăr se îmbracă femeiește și intră maică într-o mănăstire ca să poată continua dragostea cu fata iubită. Și se iubesc în clopotnița mănăstirii.

Ei bine, în aceste două povestiri, cari, așa cum sunt tractate subiectele, nu pot fi decât povestiri de senzație, sunt descrieri, sunt frumuseți de stil pe cari nu le poți pricepe ce au a face cu povestirea. „Sora Megaluza”, de pildă, începe așa: „Mănăstirea ațipise în soarele de după amiază. Între chiliile mărunte, pitite parcă, biserica albă, cu clopotnița înălțată ca un gât

întins, părea, de departe, o pasere ciudată care-și străjuște puif. În liniștea de săhăstrie, se auzia numai un zumzet depărtat, ca un psalm al tăcerii s. c. l.”.

Descriere frumoasă, de bună seamă, dar la ce bun? Ce legătură între ea și scandalul curat? Ar avea înțeles și ar fi fost la locul ei descrierea dacă în schița aceasta avea să trăiască însaș mănăstirea, dacă, din schiță, am fi văzând imbinându-se, completându-se vieța mănăstirii cu vieța firii incunjurătoare.

Două dintre povestiri, „Vulturul” și „Copilul”, ne par puțin aprofundate, puțin studiate și scrise la repezeală. Ne par chiar neverosimile. Trebuie să cunoaștem ceva mai mult din sufletul Mărioarei Crivăț (în „Copilul”) ca să putem primi de verosimilă iertarea soțului prins cu prietina ei Corina, din motivul, atât de depărtat: gelozie și răsbunare, că i s'a născut un copil, pentru că e mamă. „De câteva zile” s'o cunoaștem numai, nu-i deajuns, pentru că în aceste câteva zile ea nu face alta decât să-și crească nenorocirea prin teama că bărbatul o înșală cu domnișoara Corina. Ar fi verosimilă iertarea ei dacă n'ar fi iubit pe soțul său, dacă am ști că-i o femeie disgustată de vieța. Dar nu știm nimic și de aceea ne pare nefirească iertarea ei, singur din motivul că se simte mamă. Maternitatea ni se pare că n'are prea mult amestec când sunt răsvrătite alte simțeminte poate tot așa de concrescute cu sufletul femeii.

Asemenea e neverosimil Vasile Hurmuz din „Vulturul”. Ar fi trebuit să știm că femeia lui l-a tiranizat o vieță întreagă, că l-a ținut ca pe-un slugă, că l-a bătut de multeori, ca să pricepem cum i-a venit visul cu vulturul, după care, luând barda, și-a ucis femeia. Dar nu știm nimic din toate acestea. Ni se spune numai atât că, într-o seară, femeia a luat cuțitul la bărbat, după ce, întâi, el o palmuise. Și, pe aceasta singură bază reală, pe această singură deslușire, se țese psihologia unui omor.

De sigur d-l Beldiceanu are mai mult talent pentru a prinde tipurile, date de vieță, decât pentru a crea. Puterea sa observatoare e mai mare decât cea creatoare.

Dar astăzi când vieța românească are încă atâtea laturi neobservate, nestudiate, suntem mulțumiți și cu un autor care are în măsură mai mare întâia putere, a observării, dacă are, ca d-l Beldiceanu, și o limbă frumoasă și o expunere care ar putea fi foarte vioac, dacă prea marea grămădire a bogățiilor de stil n'ar împedeca-o.

I. Mihuleț.

Cronici.

Artă.

Dela „Tinerimea artistică“.

Nu e pictor care să nu aibă 2—3 portrete de „ți-gânci“. S'ar părea c'avem epoca peisajului se-condat de portretele de țigânci, epocă ce 'ngrădește inspirația, epocă lipsită de reprezen-tarea mișcării, de avântul artistic care dă valoare unei epoce.

După „Țiganca“ lui Grigorescu cu priviri iscoditoare în ochii de cărbune, vin țigâncile lui N. Ver-mont, destul de expresive (cum e „Ioana“), indu-ioșetoare („Țiganca cu copil“) — aproape un panou plin cu portretele acestor vagabonde. Negreșit, toate vădesc un talent puternic. Și tocmai fiindcă vădesc talentul autorului, vine întrebarea: De ce d-l Vermont nu-și caută alte modele? Tărâniile noastre, de pildă, n'ar prezentă mai mult interes?

E păcat și cu munca ce-a cheltuit-o Vermont cu pânza „Pace vouă“, care deși are calități, prin faptul că subiectele religioase prea s'au banalizat, in-spiră desgust.

Are însă acest artist și pânze cari atrag și emoțio-nează. Observând ușurința și siguranța cu care Ver-mont întrebuițează vopseaua, reușind în toate varia-țiile de efecte, îți face impresia că se joacă cu pe-nelul. E bine atmosfera din „Efect de lumină“ și foarte interesant interiorul „La lumina lampei“. Mulțumirea ce-ți procură citirea unei cărți frumoase, Vermont a știut s'o întipărească pe fața celei ce ce-tește „În colțul favorit“. Micile peisaje ale lui Vermont închid în ele colțuri de țară, cu lumina lor, cu umbra rece, cu liniștea, poezia și vieța patriar-hală. „Pe seară“, „La marginea câmpului“, „La Plumbuita“ sunt pânze cari ne-au silit să-i aducem învinuirile de mai sus.

Sunt pictori cari își alterează talentul printr'un co-lorit deosebit și sunt alți lipsiți de talent cari caută să-și fabriceze originalitatea printr'un colorit apocrif. Pictor talentat e G. Petrașcu, care pe lângă un desen viguros mai are și calitatea că știe să se facă inte-resant prin mijloace cari nu le poți deosebi, dar cari te intrigează. Când e vesel, d-l Petrașcu lucrează tablouri luminoase și ne dă „Casă la țară“. Dar d-l Petrașcu pictează și când e amărit și ne dă pânze mohorite, de-un colorit monoton, fonsat. În „Casa mea noaptea cu luna“ e atâta risipă de vopsea neagră că de-abia se ghicește influența lunii.

Acelaș păcat și la d-l Hârlescu. În portretele d-lui Hârlescu abia se deslușește modelul. Peste câțiva ani vor deveni pete mari de păcură. D-l Hârlescu are multă putere de observație, prinde viguros mișcarea și posedă o factură impunătoare. „Jucătorul de mai-muțe“ e un tip interesant de țigan nomad ce, dornic de câștig, chinuște bietul animal. Sfătuim pe d-l Hâr-

lescu să nu umble după originalitate coloristică, căci suntem convingși că are talent și că poate să ni se impue prin mijloace simple redată în înfățișări nesilite.

Multă delicatețe în acvarelele d-lui N. Grant. „În grădina dimineața“ e un colț fermecător, cu flori multe, cu lumină și variațiuni de culori, bine armo-nizate.

D-l C. Artachino din pânzele ce le expune se relevă printr'un „Profil“, iar Ary Murnu prin un fin portret „Mimi“ și „Liesta“, un joc de desemn și culoare.

Păcat de coloritul de humă al d-lui R. Pallady, păcat, căci are nuduri sănătoase cari dacă anatomi-cește nu-s greșite, suferă de-o înfățișare pelagrosă.

Despre unii „impresioniști“ s'a vorbit în „Lu-ceafărul“ cu ocazia expozițiilor individuale.

Le impune — cu tendinți cubiste — d-l F. Șirato cu pânza „Pe plajă“, în care observăm un desen energetic, cu trăsături sigure și-un ansamblu firesc. Ca un-cubist moderat ni se prezintă d-l Lascăr Vorel în „Jucători de cărți“ în care pe fața fiecărui ju-cător e imprimată patima jocului, frica ce-o dă unui partener cele trei cărți proaste și admirabil de bine prinsă mișcarea celor doi privitori, din care unul cu mâna la gură șoptește celuilalt ceace a observat în cărțile celor patru.

Lascăr Vorel a trimis la „Tinerimea“ o singură pânză și ni s'a impus. Aceastea e o mărturie a talentului și o îndreptățire pentru noi să-i cerem mai multe lucrări asupra cărora să ne putem pronunța cu deplină con-vingere.

„Tinerimea“ ne prezintă cinci expo-zante. Numai cinci! Două din ele locuiesc în Capitală, în mijlocul ziaristilor complezanți, grație cărora au știut să or-ganizeze un reușez în jurul numelui lor. Ar trebui să ne desbărăm de obiceiul de a fi politi-coși cu femeile măcar atunci când e vorba de stabilit „adevărul în artă“. E și în folosul celor ce cerșesc laudele... Manierele se impun în saloane. În artă sin-ceritatea obiectivă trebuie să înlocuiască maniera.

Nu învinuim pe d-șoara Rodica Gr. Maniu. D-sa locuiește încă la Paris! D-șoara Maniu e cea mai interesantă dintre expozante. Se vede că muncește serios; ne așteptăm la surprize.

Ceace ne place mai mult la d-șoara Maniu e miș-carea pe care atât de bine știe să ne-o redeie. „La seceră“ e o pânză luminoasă, de-un colorit viu, cu mișcarea bine prinsă și energic exprimată. Simți căldura lui Iulie apăsând greutatea spicelor de aur și-ți place încordarea la muncă a secerătoarelor. Ase-menea și „La spălatul rufelor“. O repartizare fi-rească a muncii, degajată de acel formalism fotografic de care mulți dintre pictori nu se pot lăpăda.

Nu putem decât să aducem laude d-șoarei Maniu și să-i urăm succes.

Catalogul ne spune că există printre expozanți și d-șoara Maria Protopopescu. De zeci de ori am vizitat expoziția și-am cercetat să dau peste lucrările d-ei. Unde le-o fi grămădit aranjatorii, nu știu. Sau poate că pânzele nici n'au fost trimise, cum s'a întâmplat și cu pânzele d-lui Leon Biju și atunci ne mirăm de ce-au mai fost menționați în catalog?

Merită să fie menționată d-na Cecilia Cuțescu-Storck, care expune o pânză bună „Casă veche”, iar despre d-na Maria Ciurdea-Steurer rămâne să vorbim altădată, la anul poate.

Ardealul ne-a trimis anul acesta artiști de talent și despre cari s'a vorbit la timp în această revistă. Ne-a surprins Gheorghe Mathei, ne-a entuziasmat sculptorul Cornel Medrea, ne-a întărit convingerea într'un talent puternic, vigurosul Theodorescu-Sion și acum ni se prezintă d-șoara Elena Popea. Numai două tablouri expune d-șoara Elena Popea. Despre începuturile artistice ce ne vin de peste Carpați trebuie scris totdeauna cu oarecare bunăvoință. Și d-șoara Popea e o începătoare, socotind după faptul că nu știu să mai fi expus în țară. Pânzele cu cari ni se prezintă însă ne silește să vorbim cu deplina obiectivitate și fără rezervele ce le datorăm ardeleanilor.

D-șoara Popea expune două interioare în cari calitățile coloristice, efectele de lumină și nuanțarea atmosferei impun o deosebită valoare lucrărilor. În „Interiorul 223” lumina ce pătrunde prin colțul perdelei ridicate transformă interiorul într'o odaie stăpânită de-o atmosferă moleșitoare, iar în „Interiorul 224” ne place aranjamentul diferitelor obiecte și nuanțarea lor armonioasă: O masă gătită cu cele trebuitoare pentru ospăț. Sticle pline, colorate, păhare evidențiate astfel încât se observă finețea cristalului, în stânga fotoliul leșez, iar pe fereastra deschisă năvălește lumina dând un aspect intim încăperii. D-șoara Elena Popea lucrează dela o distanță mare de model. Pânzele d-sale trebuie să privească de departe pentru ca să putem observa cum se armonizează colorile și cum se înfrățeste intimitatea unui interior cu liniștea dominantă.

Dorim d-șoarei Popea putere de muncă, căci talent are, și dorim să înghebeze cât mai curând o expoziție proprie, care, suntem siguri, nu va desmiinți puținul cât l-am spus.

D. Iov.

Istorie.

Renegații în trecutul țerilor române și al neamului românesc.

În ședința dela 2/15 Maiu a Academiei Române d-l Nicolae Iorga a făcut o interesantă comunicare asupra renegaților, o chestiune căreia un mic „incident” îi dase o mare actualitate.

Fiind comunicarea d-lui Iorga de-un interes deosebit și pentru noi cei de dincoace, o reproducem și noi (în partea întâi în rezumat):

I.

„Renegarea poate fi: de lege, de nație și de ideal. Toate trei au același caracter moral, cea din urmă fiind chiar mai periculoasă decât celelalte, pentru că nu îndepărtează dintre credincioșii unei religii, dintre membrii unei națiuni pe acela care, părăsind din inerț sau din convingere, elementul care le vivifică, preface în forme moarte ceea ce e mai firesc și mai înălțător în viață oamenilor.

Renegările în masă sunt efectul silniciei; renegările individuale de obiceiul al unor ambiții fără frâu și fără scrupul, al setei criminale de a ajunge, de a răsbate cu orice preț.

Sud-ostul european, năvălit de Turci în veacul al XIV-lea, cucerit de ei în al XV-lea, dominat de împărăria lor timp de trei veacuri după aceea, a cunoscut și o formă și cealaltă a renegării. Viziri, Pașale, Sangeaci, Subași, Agi, Spahi s'au făcut cu miile dintre Albanezii, Slavii și Grecii supuși, dintre Italianii vecini, dintre Unguri în destul de largă măsură, dintre Germani chiar, ici și colo chiar dintre Francezi.

Cu greu se pot găsi însă, ici și colo, în fruntea provinciilor, la curtea împărăților, renegați români.

Îi putem număra pe degete. Pentru al XIV-lea și al XV-lea veac, nici unul. În al XVI-lea, pe la mijloc, un fiu de Domn crescut ca ostatec la Poartă, care sacrifică modej turcindu-se: Iliș al lui Petru Rareș, care ajunge beg la Silistra. Apoi, poate, un alt ostatec, Constantin fiul aceluiași Petru, la înmormântarea căruia iau parte și Turci și creștini, iar mulțimea strigă: „ne sîzim dir, ne bizim dir”, „nici ție, nici mie”. Amenințat cu sargunul din nou — îl mai gustase la Rodos la Tripoli din Africa, — poate și cu moartea lui Mihnea fiul lui Alexandru, Domn al Țerii-Românești, chemat la Țarigrad, îmbracă veșmântul stăpânilor și capătă la Nicolopoli și Silistra o situație înjosită, participând și la războaiele împotriva lui Mihailu Viteazul. Îndată după aceea face profesiunea de credință a Islamului un pretendent, Ștefan Bogdan, care eră Bogdan fiul lui Iancu-Vodă Sasul: după ce exploatare, înșelase și minșise pe toți, el face actul renegării spre a căpăta iertare pentru escrocheriile lui și adăpostul sigur al unui pașalâc aziatic. Peste câțiva ani se aduce prinsă la Țarigrad văduva lui Ieremia Movilă, măritată cu sila apoi după un Agă și fiii ei Alexandru și Bogdan, din cari însă cel din urmă se întoarce la legea creștină și, retrăgându-se lângă surorile măritate în Polonia, își mântul zilele în legea strămoșească.

Cum se vede, afară de cazul tânărului coboritor al lui Petru Rareș, fire decăzută și perversă, ca și a fratelui Ștefan, ca și a surorii Chiajna, care-și dădă una din fete în haremul Sultanului Murad și făcând doi fii ai săi ostași de elită între așa numiții mutfariacă ai Serailului, toți ceilalți își lasă de groază nația. Ambiația îndeamnă poate pe acel ceauș turc Sinan-Celebi, care veni ca sol în Moldova unde se născuse, pe vremea lui Ștefăniță-Vodă, ori pe boierul, înrudit cu Cantacuzinii, Toma Cozlicheanu, nepot după mamă al lui Mihail Spătarul Cantacuzino, dar și, după

tată, al unui Grec din Chios, Hrisant Cămărașul, care deși crescut de evlavioasa Brâncoveniță, deși soț al unei femei dintre Greceni, se prefacă în renețatul Mehmed-Boiarzadé, zaim turc, Camâr-Unchiur. Boiarzadé a murit la Constantinopol fără copii. Acesta fu sfârșitul boierului muntean, care-și puse cealtauă în jurul capului pe la 1770.

Un lucru e de observat, și el arată moralitatea instinctivă a poporului nostru. Atâtea alte nații se mândreau cu numărul renețatilor trufași, puternici, vestiți — pe cari-l dăduseră. La noi renețatul a fost privit totdeauna cu un profund desgust.

Atâția domni au venit prin Turci, au fost așezați de Turci. Oare a îndrăznit măcar unul să păstreze lângă el pe acești ocrotitori, afară de cazul când ei se impuneau în calitate de creditori neplătiți, cum făceau mai ales lenicerii, în vremea lui Aron-Vodă și a lui Mihai-Viteazul? Ștefan Lăcustă simția nevoia acestei zilnice cheazăii păgâne: după câteva luni de domnie boierii îi aruncau pe fereasta cetății din Suceava trupul măcelărit!

Am explicat odată această lipsă a renețatilor cătră Islam prin faptul că, pe când alte neamuri puteau să se ridice numai prin Turci, între Turci și ca Turci, statele lor fiind total desființate, Români, cari păstrează principatele lor autonome, se înălțau acasă, în rostul lor creștin și românesc, la boierii mari și mici, la situații ostășești, la stăpânire.

De sigur că e așa. Dar au fost și Români fără stat, fără forme politice proprii, absolut suși Turcilor. Cei din Bănat, de pildă, din raiaua Orșovei, din Pașalâcul Timișoarei, din begatele dela Tisa și, în număr și mai mare, acei din văile Macedoniei. Cei dintâi s'au mulțumit a fi simpli plugari, ceilalți numai cîobani rătăcitori, smeriți negustori, odată ce dincolo de legea lor, de nația lor se putea găsi un viitor mai strălucit. Veacuri întregi, aceasta a fost viața lor și, în stăpânirea tradiției lor seculare, au trăit mulțumiți, fără nici un fel de râvniri dureroase.

II.

Și în altă parte însă o stăpânire străină s'a suprapus elementului românesc, coborât în situația desprețuită a sârbiei. E vorba de Românii care pe la 900 ajunseră, cu Voevozii și cnezii lor, sub stăpânirea regilor maghiari.

Cred că s'a exagerat afirmându-se că ei au dat un număr de familii nobile noilor stăpânitori, că Ardealul e plin de odrasle „valahe” trecute în rândurile aristocrației catolice și, prin aceasta, ale „națiunii nobile”, care eră maghiară în graiu, dacă nu, multă vreme, și în scris. E mai de crezut că vechile neamuri de fruntași s'au distrus în lupte ori s'au coborât între țărani. Dacă feciorul de țaran care eră lancu-Vodă din Iniedoara, Hunyady János, a fost căpitan general și guvernator al Ungariei, dacă fiul său a fost regele Matias — mamă-sa eră Maghiară, — politica lui Ioan Corvinul e mai largă decât hotarele Ungariei și decât puterile neamului unguresc: instinctiv a căutat o bază națională românească, în Carpați și la Dunăre, pentru

a întreprinde apoi o mare acțiune imperialistă, creștină în Balcani.

Încolo, când astfel de acțiuni eră imposibile, când în granițe ungurești trebuia să se închidă orice activitate politică, renețatii sunt puțini și fără folos, fără noroc. În zădar se sbuciumă Majláth din Făgăraș, în zădar luptă pentru coroana Ardealului, contra lui Ștefan Báthory, Gașpar Becheș (Békes). Iojica, Josika, al lui Sigismund Báthory, are un trist sfârșit. Cei doi Corniș (Kornis), Baltazar și Gașpar, se pierd între rândurile nobilimii de „opincă” a Maghiarilor, ca și membrii familiilor, recunoscuți ca românești, Kendeffy, Naláczy, Huszár. Un Acațiu Barcsai, indiferent Românilor, e acoperit de desprețul Ungurilor, cari nu vreau să și-l primească bucuros ca principe.

Iar, în același timp, urmașii ostașilor lui Hunyady ajung țărani din părțile sud-vestice ale Ardealului și acela ai boierilor lui Mircea, țărani, mai mândri doar decât ceilalți, în părțile Făgărașului.

Renețatii români din Ungaria, între cari sunt să se numere toți dezertorii solidarității naționale, așa de indispensabilă într-o aprigă luptă de conservare, au rămas sterpi în politică și cultură. Noi n'am dat ca Slovacii un Petöffy, un Kossuth nației maghiare moderne, fiindcă numai în marginile ființei și datoriei naționale putem fi ceva.

O excepție ar părea să facă Nicolaus Olahus, arhiepiscopul de Strigonia, primul și cancelarul Ungariei, cel mai mare umanist al regatului în veacul al XVI-lea. Dar fiul judeului de Oraștie a fost numai, într-o țară care eră și a sa, lângă un tron care fusese al Corvinului Matias, fruntaș, scriind latinește, al bisericii catolice. El nu și-a ascuns originea, ci a iscălit cu hotărâre: „Olahus”, Românul. Și în cartea sa despre Ungaria el amintește neamul din care s'a ridicat, domni munteni de pe vremuri, din seminția cărora eră așa de mândru că se trage.

Și el vorbește cu mulțumire de cei 40.000 de ostași călări ai Terii-Românești și, arătând scăderile de credință ale boierilor față de Domni, el adaugă, că mai pretutindeni tot așa este și aiurea, ba spune, că legea ortodoxă a Românilor dunăreni se deosebește de a latinilor numai în ce privește purcederea Sfântului Duh și „câteva puncte mai tolerabile”.

Antioh Cantemir, fiul unui tată rămas moldovean până la cea din urmă suflare și care n'a scris nici un rând rusec, e, în afară de subiectele ce alege, în satirele sale, un Francez din veacul al XVIII-lea. Alți Cantemiri, atâția Cantacuzini dispar în mulțimea cnezilor de a doua mână.

Mai trebuie să vorbim de elementele trecute cătră Ruși, în diplomație, în politică, în știință? Este între ei o singură valoare morală eminentă? Ori să amintim de acei urmași ai marilor boieri din epoca de independență, un Tăutul, un Albotă, din cari renegarea impusă de năvălirea ruteană a făcut niște simpli țărani cu sufletul îndoit, nesiguri de ei înșiși, fără nici un rost în viața poporului care i-a adoptat?

Și, în sfârșit, dacă aristocrația vorbind ungurește sau nemțește din Pesta și Viena numără câteva neamuri românești, un Nopcea, un Dumba, un Sina, — unul dintre ei a stăruit ca limba românească să fie înălțurată din capela dela Pesta, — nu trebuie să se uite că avem a face cu Aromâni deslocuiți, deșerați, amestecați cu Greci, Slavi, Albanezi în companiile de comerț orientale din monarhia Habsburgilor, că ei au rezistat un timp, fiind printre membrii tuturor societăților naționale, printre călduroșii patroni ai tuturor cărților, că ei au dat pe Mocionești, cari s'au păstrat Români, cu toate ispitele societății în care au trăit și trăiesc, și pe acel mare între cei mari, Șaguna, că în pierderea lor e și vina Românilor din țara liberă, a Românilor din ținuturile exclusiv naționale, cari nu li-au amintit niciodată datorita față de poporul din care fac parte. Și astăzi încă în marile biserici de zid pe cari le-au înălțat strămoșii lor se face slujbă românească în Ardeal și Ungaria, afară doar de biserica brașoveană, care s'a smuls sub un fals pretext de drept.

Popoarele nouă, fără tradiții și fără teritoriu, acelea pot de elemente umane indifferente oricărei culturi. Ele pot ceda oricui, se pot împacă ușor cu oricine, pot servi oricărei cauze prin elementele pe care soarta le oșebește din ele. Popoarele vechi, popoarele înrădăcinate, popoarele tradiționaliste, nu. În legătura lor cu pământul, în legătura lor cu trecutul, în legătura lor dintre sine, în hotărâta opoziție față de orice contaminare străină stă și secretul conservării lor și singurul mijloc prin care ele pot fi folositoare umanității.

O arată soarta tuturor propagandelor religioase culturale, politice dela noi: vechiul fond tradiționalist le-a înghițit. O arată și soarta tuturor acelor cari părăsesc drumul drept al neamului lor: la un popor pe care succesul nu l-a umit niciodată și trufia nu l-a înspăimântat, ei se înneacă în disprețul public, servind altora ca un exemplu.

Vieța culturală și socială.

Desvoltarea muzicii românești în Beiuș.

Beiușenilor li s'a făcut adeseori aspră critică pentru felul cum vorbesc românește. D-l profesor N. Iorga în „Neamul românesc în Ungaria” ne caracterizează în modul următor: „Beiușul n'a fost și nu este un loc eroic al Românilor; aici nu se scrie mai nimic românește, de frică; nu se cetește, tot de frică, mai nimic românește; se vorbește românește mult mai puțin și mai rău de cum s'ar conveni, pentru multe alte motive; căsătoriile amestecate nu sunt rare, și în toate limba soțului străin învinge”.

Pentru unii această critică justă a rămas jignitoare, dar ea a avut darul să ne aducă multe foloase, în multe privințe. Și chiar azi, deși situația e alta, n'aș află nimic jignitor, nici umilitor, dacă p a r e e a aceasta o aș vedea alțată cu litere mari în casele noastre.

În clipele de rugăciune sau de altă contemplație sfântă să ne gândim și la vorbele ce le-a spus despre noi d-l Iorga la anul 1906. Și dacă au unde să mai ardă, să ardă. Am găsi în ele noi îndemnuri spre luptă de purificare a graiului nostru. Frica și teama neînțeleasă, ce atunci opriă pe Români să converseze, pe stradă, românește — a dispărut. Acum nu numai că nu se vorbește de tot rău românește, ci se scrie chiar bine românește.

Părerea unui judecător nepărtinitor de autoritatea d-lui Iorga a fost un biciu de foc pentru noi și ne-a folosit. Nu mai suntem cantitatea negliabilă dela 1906! La 1914 va constată oricine, că am trecut prin mari prefaceri și că generația tânără vorbește, simte și gândeste românește.

Dar dacă Beiușul nu e încă un centru al culturii românești, el este, fără îndoială, un centru al cultivării muzicii românești.

Corurile noastre formate din elevi cu cunoștințe frumoase din teoria muzicii, pot fi puse alături de cele mai bune reuniuni de cântări din patrie.

Odinioară eră lucru mare să înjghebăm un modest cor din elevii liceului! Azi? Fiecare internat, cel gr-cat. de băieți, cel de fete și cel gr.-or. își are corul și orchestra sa cu conducători iscușiți.

Până la anul 1898 liceul n'a avut profesor de muzică și cant, așa apoi și muzica eră redusă la un rol de tot secundar. De formă instrua cantul și muzica unul Nagy István, care însă nu dispunea de calitățile necesare ca să deie o îndrumare sănătoasă și temeinică elevilor pentru cultivarea muzicii vocale și instrumentale.

Starea aceasta de lucruri însă n'a durat mult. Ea se schimbă la 1898 prin venirea la Beiuș a profesorului Ioan Bușița, un tânăr idealist și foarte însuflețit. Găcind aici teren larg pentru cultivarea artei, după o luptă grea de cinci ani, purtată contra neștiinței și mai ales a nepriceperii, pune bază muzicii clasice. Din școala lui ies elevi cu frumoase cunoștințe muzicale, cari, resfirajući în diferite părți ale patriei, duc cu sine și dragostea pentru muzică.

Concertele lui Bușița stărnesc admirație și la 1904 Beiușenii se ocupă cu ideia înființării unei reuniuni de cântări și muzică. La expoziția din București iau parte și ei, cu un cor format din inițiativă proprie, secerând mari succese, cari au avut o covârșitoare influință asupra tinerimei studioase.

Dar șicanele ce le-a îndurat înimosul profesor Bușița, precum și puținul sprijin din partea celor chemați l-au desgustat... El părăsește muzica și-si restrânge cercul de activitate la desen, pictură și la îmbogățirea muzeului zoologic al liceului cu nenumărate preparații. Un prieten îi dă prilej să picteze două biserici. (Păcat că nici în aceasta direcțiune nu e încurajat, iar peisajele sale și nenumăratele tablouri zac îngrămădite în sala de desen sau donate pe la câte un cunoscut).

Cu retragerea lui urmează o lăncezeală de câțiva ani! Un modest student, Francisc Hubic, mânat de dorul să procure profesorului său câteva clipe de mângâiere sufletească, ia conducerea corului liceal, aran-

jează pe note o liturghie, care place mult, tot așa câteva poezii populare și, la Paști, dă un concert reușit.

Dar terminând liceul pleacă la teologie, la Buda-
pesta, se înscrie și la filozofie și mai studiază muzica
și gimnastica.

Studenții, rămânând fără conducător, părăsesc mu-
zica vocală și se lasă ademeniți de cea instrumentală,
fără a avea însă și cunoștințele de note.

La 1909 la liceu e numit profesor de cant și muzică
studentul de odinioară, Francisc Hubic, și primul lui
gând i-a fost, cum să reînvie vremurile de glorie din
anii 1901—1906!

După o luptă istovitoare de trei ani, în care își
ruinează nervii, ajunge totuși să-și formeze un cor
puternic, instruit perfect, cu care execută bucăți grele
din Wagner și alți compozitori renumiți.

Corul numără 91—150 membri.

Tânărul profesor își extinde acum activitatea asupra
cântărilor populare. În privința aceasta educația elevilor
o face în mod experimental, prelucrând bucăți din jurul
Beiușului, cunoscute și tinerilor. Astfel a făcut analiza
sistematică a textului, a melodiei precum și a armo-
nizării.

Colecțiunea de cântece din Bihor, a lui Bartok, îi
dă nou îndemn de muncă. Aranjează pe note ne-
mărate melodii populare din jurul Beiușului. Ele sunt
încă inedite.

Festivitățile aranjate anul acesta la liceu au fost
de o perfecțiune artistică ireproșabilă, și ne vom
bucura din inimă, dacă corul se va menține și pe
viitor la acest nivel.

Profesorul Hubic a tipărit până acum numai „Li-
turghia lui Ioan Gură-de-Aur”. „Unirea” îi
face aprecieri foarte elogioase, iar d-l P. Kiriac, între
altele, îi spune următoarele:

„Cunosc absolut tot ce s'a scris în românește și
de cătră Români ca muzică corală religioasă și pot
mărturisii, că ai făcut un pas mare înainte față de tot
ce s'a scris până acum”.

Nu mai puțin elogios se exprimă profesorul S. N.
Nicolescu.

Liturghia lui Hubic e cântată azi de corul „Carmen”
din București și în biserica Sfântului Ștefan din Viena.

Cea mai minunată creațiune a lui Hubic e însă
„Psalmul 94”, care e de o putere dramatică sgu-
duitoare.

Mai are trei melodrame; „Cântărețul” de Carmen
Sylva, „Mama”, fragment de Maria Cioban, și „Co-
rnistul”, de I. Nenițescu.

Despre cântecele populare armonizate de Hubic
d-l Kiriac se exprimă în modul următor:

„Îmi plac cum sunt armonizate. Melodiile nu-și pierd
tonalitatea și caracterul lor. Au ceva din stilul cântării
gregoriane.”

În folosul școalelor are multe bucăți mai ușoare.

Iată ce s'a făcut la noi în scurt timp pe terenul muziceii.
Am ținut să relevez această pagină din viața mu-
zicală din Beiuș, călăuzit de principiul, să dăm fiecăruia
ce i se cuvine.

Senin.

Însemnări.

Comemorarea lui Eminescu în Ardeal. „Asocia-
țiunea” a adresat cătră toate despărțămintele o cir-
culară, în care le-a invitat să serbeze cu ocazia adu-
nărilor cercuale pe M. Eminescu. Deodată cu ședința
pleneră a secțiunilor științifice-literare, la 1 Iulie v.,
în Sibiu se va aranja o serbare comemorativă în sala
festivă a Muzeului Asociațiunii.

✽

Nouii membri ai Academiei române. În sesiunea
actuală a Academiei române au fost aleși membri
corespondenți în secția literară d-l Octavian
Goga (în locul d-lui Dr. Sextil Pușcariu, ales
membru activ) și în secția istorică d-l Dr. Ioan
Lupaș, protopopul Săliștei.

✽

Numai românește! Într'un orașel românesc, din-
tr'un ținut mai expus, societatea românească a hotărât
să nu mai vorbească în altă limbă decât cea româ-
nească. În aceeaș vreme toți membri s'au obligat să
plătească, în favorul unui scop filantropic, câte 20 bani
pentru fiecare vorbă străină ce ar întrebuița.

Rezultatul acestui obligământ a fost, la întrunirea
dintâi, suma de 8 cor. 40 bani — pentru 42 de vorbe
străine...

Inițiativa damelor române — pentru că dela damele
române a pornit mișcarea aceasta românească — oricât
de jignitoare ar fi, în aparență, pentru sentimentele
noastre de mândrie națională, în realitate este o do-
vadă a trezirii conștiinței naționale. A tăgădui că
pătura noastră cărturărească dela oraș a rezistat in-
fluenței mediului străin care se impunea pe nenumărate
căi (școală, administrație, puterea de stat, presă) ar
însemna să tăgăduim un lucru numai pentru că ni-e
teamă de el. Pătura noastră dela țară a rămas mai
puțin atinsă de influențe străine, pentru că aceste in-
fluențe puteau să străbată mai cu greu în masele
compacte ale poporului.

Primejdia instrăinării n'a amenințat niciodată po-
porul, ci numai pătura noastră cărturărească („in-
teligența” noastră cum ne-am obișnuit s'o numim —
atât de nepotrivii), care, având interese de clasă
în formație, eră mai flexibilă și mai accesibilă pentru
spiritul străin, pe care îl admitea în mod inconștient.

Influența mediului străin asupra păturii noastre că-
rturărești eră firească, cum firească este acum și re-
volta împotriva acestei influențe.

Hotărîrea aceasta de-a înlătura și semnele externe,
formele acestei influențe ne dovedește că asupra
sufletului nostru nu mai stăpânește.

✽

Retragerea d-lui Goldiș dela „Românul”. În
numărul trecut al revistei noastre am adus știrea că
d-l V. Goldiș nu mai este directorul „Românului”, in-
locuit fiind în ședința din 31 Maiu a comitetului național
prin d-l Dr. Sever Dan. „Românul” cearcă să desmintă
această știre a noastră afirmând că „în fața unor svonuri
neintemeiate” ține să se știe că pentru redactarea „Ro-

mânului" nu este răspunzător „comitetului național și obștei" d-l V. Goldiș, ci d-l Dr. Sever Dan. Adecă știrea noastră e falsă... dar d-l Goldiș totuși nu mai este directorul gazetei oficiale a partidului. Ori și mai explicat: „Luceafărul" a mișnit... dar totuși are dreptate. Sau și mai lămurit: admirați logomahia șefilor noștri cari informează atât de corect opinia publică despre treburile lor aranjate în familie la câte o ședință de comitet, la care nici nu sunt chemați toți membrii...

Cu astfel de apucături nu se poate însă hrăni o „obște", oricât de desprețuită ar fi ea de șefi și dacă cei chemați nu se simt datori să redea starea de fapt a plecării d-lui Goldiș dela „Românul", iată, o facem noi:

D-l V. Goldiș, în vremea din urmă, convingându-se că o gazetă nu se poate susține numai prin așa zisa oficialitate, a făcut apel la unii din foștii redactori ai „Tribunii" rebele să intre în redacția „Românului". Care n'a fost însă spaima șefilor, aflând de această intenție trădătoare a d-lui Goldiș! Repede, încă înainte de a călca pragul cetății din strada Zrinyi și al doilea oțelit, d-l Gh. Popp, în ședința din Alba-Iulia a comitetului, la care au luat parte numai nouă membri, prin surprindere d-l V. Goldiș a fost silit să demisioneze. D-lui Goldiș s'a adus o mulțime de invinuiți, dintre cari principala a fost că cearcă să dea aiere de „independență" gazetei partidului.

Aceasta este, pe scurt, povestea decapitării fostului decapitator al „Tribunii". La nevoie vom putea-o întregi cu mai multe amănunte.

§

Albania... De când s'a înființat — ca un făt al neînțelegerii între statele interesate în Balcani — tânărul stat al Albaniei concentrează asupra sa toate privirile. Abia se impliniseră două luni dela sosirea noului principe și intrigile au și provocat o criză ministerială, cu rezultatul că doi dintre miniștri, partizanii ai lui Essad-Pașa, au fost nevoiți să renunțe. La două săptămâni după această remaniere, intrigile au dus la arestarea și surghiunirea lui Essad-Pașa și la răscoala de azi...

Eră de prevăzut, pentru ceice cunoșteau lucrurile, că alcătuirea noului stat s'a pornit pe o cale greșită. Principele, om de puțină energie (energia și ambiția o reprezintă principesa), încunjurat numai de oameni veniți cu el din țări, unde abia se știa ceva despre Albania; necunoscând limba și felul de-a fi, de-a se gândi și de-a se manifesta al poporului său; închis, în mod ermetic, dinafinaie tuturor celor cari ar fi putut să-i deschidă ochii, — a fost ușor convins de diplomația unei puteri mari să-l înlăture pe singurul sfetnic care ar fi putut să-l consolideze tronul, pe Essad-Pașa. Și principele și așa-zisul „partid naționalist" au procedat și procedează numai conform sfaturilor acestei mari puteri, care nu vrea o Albanie puternică... sub protectorat italian.

Un gazetar român dela noi, care a petrecut mai multe zile în Albania, pentru a studia felul cum se alcătuiește un stat nou, înainte cu vreo lună a scris despre frământările albaneze:

„Albania nu trebuie măsurată cu măsura ce se aplică statelor europenești omogene. Având o întindere de vreo 30.000 klm., locuită de vreo 800 mii de locuitori — Albania este un amestec de limbi și religii cu tradiții istorice potrivnice unele altora. Mai bine de $\frac{3}{4}$ ai locuitorilor sunt Mohamedani: Albanezi și Turci, și numai restul creștini: catolici și ortodoxi. Fără armată, fără buget, fără orice impozite — alcătuirea noului stat trebuie să se facă într-o vreme când în întreg Orientul se frământă porniri de prefacere...

„Nu Essad-Pașa a fost piedeca progresului, căci iată: nici după surghiunirea lui nu este liniște... Nemulțumirea de azi, răscoala care a ajuns până la porțile capitalei Durazzo, nu-și are cauzele numai înăuntru, numai în oamenii și stările dinăuntru, ci și în aspirațiile popoarelor învecinate. Tărâniștea albaneză s'a răsculat, poate, în rândul întâi fiindcă mizeria într'adevăr este mare; dar s'a răsculat în parte și fiindcă a ținut sincer la Essad-Pașa, s'a răsculat văzând cum o mână de oameni (așa-numitul „partid naționalist") căută să secece unde n'a sânmănat, și s'a răsculat și fiindcă se simțea împinsă de forțe externe...

Și partidul „naționalist" a dispărut pe neașteptate, cum pe neașteptate își ridicase capul în noaptea în care a fost bombardată casa lui Essad-Pașa. A dispărut, fiindcă membrii lui au trăit toți, sau aproape toți, în țări străine, lăsând celor de-acasă sarcina grea de-a duce lupta de jertfe pentru independența țării și s'au întors numai atunci, când se puteau culege onoruri și slujbe — după răboiul. Partidul „naționalist" s'a ridicat împotriva lui Essad-Pașa pentru că acesta n'a putut și n'a voit să nesocotească elementele rămase acasă în vremuri de bejenie și nu i-a putut înlăture pe toți cei de-acasă, ca să se pricosească..."

Aceste rânduri s'au scris la câteva zile după surghiunirea lui Essad-Pașa. Un corespondent al ziarului vienez „N. Freie Presse" scrie acum, la sfârșitul lui Iunie, despre același partid naționalist:

„În oraș prăvăliile sunt închise, cafenelele pustii. Cei cari erau oaspeții lor, albanezii îmbrăcați europenești, „naționaliști", au luat arma pe umăr și fac serviciu. Dar fac serviciu războinic numai în oraș. Ei păzesc numai cafenelele. Afară de oraș, în șanțuri, în linia de foc, nicăiri unde eră primejdie — în zilele aceste de frământare n'ai putut zări nici pe unul dintre ei. Și aceștia sunt oamenii pe cari se întemeiază nădejdiile în viitorul Albaniei!... Ce influență pot să aibă asupra unui popor războinic niște oameni cari trimit poporul să-și verse sângele, iar ei rămân să aere cafenelele..."

În Albania nu va fi pace și liniște până nu vor înfelege și așa-ziiși „naționaliști" că puterea este în popor și nu în diplomația încurcată a cutărui ambasador cu mâna deschișă pentru ceice îi ascultă sfaturile.

§

Berta von Suttner. Cunoscuta scriitoare pacifistă a încetat din viață. Sufletul ei nemulțumit în această lume a războaielor și a crimelor se va odihni de acum în împărăția de pace a cerului.

Colecțiile revistei „Luceafărul“.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	epuizat	
Anul II, (1903)	„	
Anul III, (1904)	16 cor.	
Anul IV, (1905)	epuizat	
Anul V, (1906) Ed. simplă	16	„
Anul V, (1906) Ed. de lux	25	„
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16	„
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25	„
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16	„
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25	„
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16	„
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25	„
Anul IX, (1910) Ed. simplă	16	„
Anul IX, (1910) Ed. de lux	25	„
Anul X, (1911) Ed. simplă	16	„
Anul X, (1911) Ed. de lux	25	„
Anul XI, (1912) Ed. simplă	20	„
Anul XII, (1913) Ed. simplă	20	„
Anul XII, (1913) Ed. de lux	26	„

Toate colecțiile împreună ediția simplă
100 cor.; ediția de lux 150 cor.

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de

piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate ≡

10 ani garanța. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Csnádiei Nr. 7.

Cereți și vi se va trimite gratis
un număr de probă din:

REVISTA
COPILOR
ȘI A
TINERIMII.

care apare sub direcția d-lor
C. G. Costa-Foru și in-
giner Barberis, la Bucu-
rești, Calea Victoriei 41.

Este singura revistă pentru copii
și tineri, cerută în toate casele
unde sunt copii și aprobată de
ministerul instrucțiunii publice.

Abonamentul anual: 10 lei la ed.
de lux și 5 la ed. populară.

Peste hotar, portul în plus, adică
2 lei 50 bani peste costul
abonamentului. :- :- :-

Premii abonaților și deslegătorilor
de jocuri, în obiecte sau în bani,
după alegerea câștigătorilor.

Sanatoriul Wällischhof

lângă Viena, în depărtare de 25 km de acest oraș,
este un institut modern aranjat de * * * *

hidroterapie, aeroterapie și soleoterapie

(cură de apă, aer și soare, sistem Priesnitz, Winternitz, Kneipp și Rikli).

Dietetica Lahmann. :: :: :: :: ::

Tratament individualizat, cure dietetice.

Se recomandă pentru boale de nervi și organice (diabetes, gută, anemie etc.) perturbații de mistuire, boale de stomac și intestine, boale de rinichi și inimă etc.

Cu prospecte servește direcțiunea și medicul-șef al stabilimentului

Dr. Marius Sturza

Wällischhof, bei Maria-Euzersdorf.

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“ societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma**,
directorul executiv al „Albinei“ și prezidentul „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbăți
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acvizitori buni și cu legături
-> pot fi primite oriând în serviciul societății. <-

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
-> deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare. <-

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: > Editiuni „Albatros“ <
ori la agenturile ei principale din Brașov (fil. „Albina“) și Arad (Józsefőherceg-ut 1/a).